

Syötävää rakkautta

Lasten syntymäpäiväkakut muistettuina ja koettuina 1940–2010-lukujen Suomessa

Sonja Suomäki

Kandidaatintutkielma

Humanististen tieteiden kandidaatti, Historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Humanististen tieteiden kandidaatti, historia

Sonja Suomäki

Syötävää rakkautta - Lasten syntymäpäiväkakut muistettuina ja koettuina 1940–2010-lukujen Suomessa.

Sivumäärät: tutkielman sivumäärä 33, liitteiden sivumäärä 1.

Tutkielmani käsittelee alle 13-vuotiaiden lasten syntymäpäiväkakkujen historiaa 1940–2010-lukujen Suomessa. Tutkielma tarjoaa ensimmäisen katsauksen näiden historiaan. Alkuperäislähteinä tutkimuksessa on hyödynnetty Suomalaisen kirjallisuuden seuran muistitietokeruuta *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024* sekä syntymäpäivävalokuvia Helsingin kaupunginmuseon kokoelmasta. Tutkielma jakautuu valokuvien ja syntymäpäiväkakun materiaalisuuden tarkasteluun sekä syntymäpäiväkakkujen merkitysten analysointiin. Tutkimusmetodinä on käytetty aineistojen ristiinlukua ja mikrohistoriallista menetelmää.

Tutkielma osoittaa lasten syntymäpäivän vieton olleen perheen yksilöllisten tapojen ohella alueellisesti ja perheen varallisuuden mukaan määrittynyttä. Lasten syntymäpäiväjuhlien ja syntymäpäiväkakkujen yleistymisen ei ole tapahtunut yhtäaikaisesti ympäri Suomea. Kaupungeissa lasten syntymäpäivien vietto ja syntymäpäiväkakut olivat maaseutua tyypillisempiä jo 1940–1950-luvuilla. Syntymäpäivämuistoissa on kuvattu runsaasti lapsuuden kakkuja, ja kakku nousee syntymäpäivän materiaaliseksi ilmentymäksi. Valokuva on syntymäpäiväjuhlaa, ja sen symbolia kakkua, tallentava materiaallinen muistoesine. Keskeisimpänä tutkimustuloksena nousi, miten onnellisena pidetyn lapsuuden syntymäpäivien viettossa tärkeintä on ollut oman yhteisön kesken jaettu juhla ja yhteisön sisällä koettu rakkaus.

Avainsanat: syntymäpäivät, kakut, syntymäpäiväkakut, valokuvat, lapset, lapsuus, perheet

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Alkuperäisaineisto ja työn rakenne	5
1.2	Aiempi tutkimus	7
2	Lasten syntymäpäivävalokuvat lähteenä	8
2.1	Helsingin kaupunginmuseon valokuvakokoelman kakkukuvat	8
2.2	Syntymäpäivävalokuva muistamisen välineenä	9
2.3	Valokuva materiaalisena lähteenä	10
3	Lasten syntymäpäiväkakku materiaalisena objektina	12
3.1	Millainen on suomalainen lasten syntymäpäiväkakku?	12
3.2	Kakku juhlapöydän keskiössä	14
3.3	Syntymäpäiväkakkuun liittyvät rituaalit ja tavat	17
4	Kakun rooli lasten syntymäpäivien vietossa	19
4.1	Lastenkutsut osana lapsuutta	19
4.2	Onnellisen ja onnettoman lapsuuden narratiivit	22
4.3	Huolenpito ja rakkaus yhteisön sisällä	24
	Lopuksi	28
	Lähteet	30
	Alkuperäislähteet	30
	Tutkimuskirjallisuus	31
	Liitteet	34

1 Johdanto

Tarkastelen tässä tutkielmassa suomalaisten lasten syntymäpäiväkakkuja 1940-luvulta 2010-luvulle. Tutkimuksen keskiössä ovat valokuvissa ja muistitiedossa esiintyvät kakut itsessään materiaalisina¹ lähteinä sekä kakuille myöhemmässä muistelussa annetut merkitykset. Alkuperäisaineistonani hyödynnän Helsingin kaupunginmuseon (HKM) valokuvakokoelman lasten syntymäpäiväkuvia sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) muistitietokeruuta *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*.²

Tutkimuksellinen kiinnostukseni syntymäpäiväkakkuihin lähti liikkeelle pohdinnoistani materiaalsen kulttuurin parissa, ja havainnostani syntymäpäiväkakun yhtäaikaista materiaalisuudesta ja aineettomuudesta. Esimerkiksi oman lapsuuteni syntymäpäiväkakut ovat nykyisin ikuistettuina vain valokuviin ja muistoihin, mutta juhlan hetkellä ne olivat mitä todellisinta materiaa. Kakun lisäksi käsittelen valokuvaa myös itsessään aineellisena lähteenä, joka kuvaa aineetonta hetkeä menneisyydessä. Läpinäkyvyyden vuoksi haluan nostaa esiin myös oman taustani leipuri-kondiittorina, jonka tiedostan osaltaan vaikuttaneen kakkuaiheen valintaan. Kuvan tulkitsijan on todettu vaikuttavan kuvien tulkintaan, joten on oleellista nostaa tutkijan omat lähtökohdat esiin.³ Koen pystyväni aiemman kokemukseni ansiosta analysoimaan muistitietoaineiston ja valokuvien kakkuja yksityiskohtaisemmin.

Lapsuuden juhlakokemusten ja lasten materiaalsen kulttuurin tutkiminen on merkityksellistä, sillä ihmisen identiteetti rakentuu lapsuuden aikana.⁴ SKS:n kyselyvastauksissa näkyy esimerkiksi, miten oman syntymäpäivän juhlimattomuus lapsuudessa vaikuttaa henkilön käsitykseen hänen syntymäpäiviensä vietosta myös aikuisuudessa. Samalla tavalla onnelliset syntymäpäivät lapsuudessa kantavat pitkälle vanhuuteen kauniina ja vaalittuina muistoina. Omien syntymäpäivien juhliminen vaikuttaa jossain määrin myös henkilön päätöksiin suhteessa hänen omien lastensa syntymäpäivien juhlintaan. Sekä kokemus omista juhlituista syntymäpäivistä että toisaalta omakohtainen juhlitta jääminen nostetaan vastauksissa esiin motiiveina järjestää omille lapsille syntymäpäiväjuhlia.

¹ *Materiaalisuudella* viitataan kakkuun esineen kaltaisena fyysisenä objektina.

² Olen hyödyntänyt lähteistä digitaalisesti saatavilla olevia versioita. Esimerkiksi syntymäpäivävalokuvien kohdalla tämä tarkoittaa, että olen kuvien kontekstittietojen suhteen sen tiedon varassa, jota kuvan luetteloinut henkilö on koneelle valinnut tallettaa.

³ Vahtikari, Männistö-Funk & Laine 2022, 236; Myös Vehkalahti et al. nostavat tutkijan oman taustan ja aseman tunnistamisen merkityksen esiin lapsuuden historiaa tutkittaessa. Vehkalahti et al. 2022, 16–20.

⁴ Jouhki 2022, 116–117.

Tutkielmani jakautuu kahteen osaan: materiaalisuuden ja merkitysten tutkimiseen. Ensin tarkastelen syntymäpäivävalokuvia ja niissä esiintyviä kakkuja materiaalisina objekteina. Selvitän millaisia ovat olleet lapsista otetut syntymäpäivävalokuvat ja heidän syntymäpäiväkakkunsa. Tutkin näissä tapahtuvia muutoksia, ja syitä muutosten taustalla, sekä jatkuvuuksia. Toisena kysymyksenä selvitän; millaisia merkityksiä lapsuuden syntymäpäivän vietolla, ja siihen usein kuuluvalla kakulla, on ollut muistelijan menneisyydessä ja nykyajassa.⁵

1.1 Alkuperäisaineisto ja työn rakenne

Olen valinnut tutkimukseeni alkuperäisaineistoksi SKS:n muistitietokeruun *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*. Tähän yleisiä kysymyksiä suomalaisten syntymäpäivien vietosta esittäneeseen keruuseen on vastannut yhteensä 38 henkilöä, joista 9 ovat miehiä ja 29 naisia. Keruuesitteessä kysytään esimerkiksi syntymäpäiväjuhlissa tarjotusta ruoasta, mutta syntymäpäiväkakuista ei ole kysytty suoraan.⁶ Yhteensä 23 vastaajaa on valinnut käsitellä vastauksissaan joko omiaan tai muiden juhlissa olleita syntymäpäiväkakkuja, tähän lukeutuvat myös aikuisten syntymäpäiväkakut. Lasten syntymäpäiväkakkuja käsittelee yhteensä 19 vastausta. Keruu on toteutettu vuosina 2023–2024, ja keruuseen vastanneet henkilöt ovat syntyneet vuosien 1937 ja 2006 välillä.⁷ Tutkimukseni ajallinen raja on syntynyt keruuvastaajien muistojen ajoittumisen mukaisesti. 1930-luvun lopusta ei ole muistoja ja toisaalta 2020-luvulla vastaajat eivät ole enää ikänsä puolesta lapsia vaan ennemminkin nuoria.

Kyselyn vastaajat eivät yleensä muisteluissaan erottele kokemuksiaan ajallisesti. Tästä huolimatta on mahdollista ajoittaa heidän kokemuksiaan syntymävuoden perusteella. Olen rajannut tutkimukseni 13 ensimmäiseen ikävuoteen. Rajauksen taustalla on nykyaikainen käsitys näkemys nuoruuden erottamisesta omaksi ajanjaksokseen ennen aikuisuutta. SKS:n kysely on toteutettu vuosien 2023–2024 aikana, joten vastaajat ovat todennäköisesti mieltäneet lapsuuden samalla tavoin rajautuvaksi kuin se käsitetään nykyajassa.⁸

Tarkat muistot ajasta ennen kolmatta elinvuotta ovat harvinaisia, mutta myös näitä varhaisimpia vuosia kuvataan keruuvastauksissa. Tällöin tulkitsem tiedon syntymäpäivistä tulleen todennäköisesti joko muita henkilöiltä, kuten vanhemmilta, kuultuna tai valokuvista tarkastelemalla

⁵ Lapsuusmuistoissa on aina läsnä sekä menneisyyden lapsi että nykyhetken muistelijä. Jouhki 2022, 118.

⁶ Keruuesitteessä on kuva lapsesta syntymäpäiväkakkunsa äärellä, tämä on voinut vaikuttaa vastaajien haluun kertoa lapsuuden syntymäpäiväkakuistaan, vaikkei niistä ole sanallisesti kysytty. SKS:n *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*-kyselyn keruuesite löytyy liitteistä, Liite 1.

⁷ SKS *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*.

⁸ Nykyajan käsitteiden, kuten teini-iän, vaikutuksesta muistitietoon on kirjoittanut esim. Jouhki 2022, 113–114.

opittuna. En kuitenkaan arvota omia tai muilta opittuja muistoja, vaan kohtelen kaikkea muisteltua mielenkiintoisena ja arvokkaana muistitietona menneestä.⁹ Syntymäpäiväkeruuseen vastanneiden joukko on sekä ikärakenteeltaan että ammanteiltaan moninainen. Syntymäpäiväkokemuksia kerrotaan keruussa eniten omien juhlien kautta. Mikäli vastaajat ovat eritelleet asuinseutuaan he kertovat yleisimmin olevansa kotoisin maaseudulta. He eivät nosta esiin motiivejaan kirjoittamiseen, mutta yleinen syy keruihin vastaamiseen on halu omien kokemusten säilyttäminen jälkipolvia varten.¹⁰

Muistitietokeruun lisäksi hyödynnän kuutta Helsingin kaupunginmuseon kokoelmien valokuvaa. Olen päätenyt käyttämään juuri kaupunginmuseon valokuvia saadakseni lisää kaupunkilaissyntymäpäivänäkökulmaa lähinnä maaseutukuvauksia sisältävän muistitietokeruun pariin. Valitsemani valokuvat ajoittuvat vuosien 1946 ja 1973 välille.¹¹ Olen etsinyt nämä kuvat *Helsinki kuvia* -nettisivustolta käyttäen hakusanoja: syntymäpäivä, lapsi, lapset, kakku, lastenkutsut ja syntymäpäiväkakku. Lisäksi olen tehnyt vapaata kuvien selailua.¹² Kuvien valintakriteerinä on ollut sekä ajallisesti sopiva laajuus että muistitietoaineistossa nousevien teemojen esiintyminen, kuten syntymäpäivien vieton yhteisöllisyys, perheessä koettu huolenpito ja rakkaus. Syntymäpäiväkuvien visualisuuden ansiosta pystyn analysoimaan niistä myös juhlissa tarjolla olleita kakkuja sekä kakun rinnalla tai sen asemesta tarjottuja ruokia.¹³

Valokuvan käyttöön historiallisena alkuperäislähteenä liittyy useita lähdekriittisiä seikkoja. Tämän vuoksi käsittelen syntymäpäivävalokuvia tutkimuslähteenä omassa erillisessä taustoitavassa luvussa kaksi, mutta analysoin kuvien tarjoamaa tietoa läpi koko tutkielmani yhdessä muistitiedon kanssa.¹⁴ Tutkielman rakenne kulkee materiaasta kohti merkitystä. Valokuvien taustoituksesta etenen kakkujen tarkasteluun. Viimeisessä käsittelyluvussa otan tunne- ja kokemushistoriallisen näkökulman syntymäpäivän viettoon keskittyen kakun ja juhlinnan merkityksiin.

⁹ Muilta opitut kertomukset ovat kulttuurisesti ja sosiaalisesti omaksuttua muistamista. Jouhki 2022, 117.

¹⁰ Tarkemmin SKS:n aktiivivastaajien, eli henkilöiden, jotka vastaavat säännöllisesti heille lähetettyihin kyselyihin, vastausmotiiveja on tutkinut esimerkiksi Salonen 2022.

¹¹ *Tavallisten valokuvien*, eli ei teokseksi laskettavien kuvien, suoja-aika on 50-vuotta valokuvan ottovuoden päättymisestä, tästä syystä uusimmat tutkielmassani hyödynnetyt valokuvat ovat 1970-luvulta.

¹² Eri hakutapojen yhdistämisestä ovat kirjoittaneet esim. Late, Ruotsalainen & Kumpulainen 2024, 720 ja 724.

¹³ Kakkukuvauksia löytyy myös SKS:n keruusta tekstimuotoisina. Keruuesitteellä (Liite 1) on pyydetty niin kirjallisia muistoja kuin valokuviakin. Käyttämäni muistitietoaineisto on tietoarkistoon arkistoitu anonymisoitu versio keruuteksteistä. Tietoarkistoon ei ole sisällytetty valokuvia.

¹⁴ Vahtikari, Männistö-Funk & Laine 2022, 231.

Tutkimusmetodinani yhdistelen valokuvien ja muistitiedon ristiinlukua mikrohistoriallisiin menetelmiin.¹⁵ Ritva Kylli on kuvannut ruoan tarjoavan mahdollisuuden myös laajempaan menneisyyden maailman tutkimiseen.¹⁶ Kakkuja kontekstoimalla ja kriittisesti tarkastelemalla rakennan kokonaiskuvaa lasten syntymäpäiväkakuista ja syntymäpäivienvieton merkityksistä menneisyydessä ja nykyhetkessä. Kirjallisen ja visuaalisen aineiston ristiinluku tukee kokonaiskuvan rakentumista. Tutkielmani sijoittuu monitieteisyydestään huolimatta lähimmin osaksi niin kutsuttua uutta lapsuuden historiaa¹⁷. Alkuperäisaineistoni – sekä myös lasten materiaaliset syntymäpäiväkakat – ovat aikuisten tuottamia. Silti olen halunnut nostaa tutkimukseni keskiöön lähteissä esiintyvät lapset, heidän kokemuksensa sekä toimijuutensa.

1.2 Aiempi tutkimus

Hyödynnän monialaisesti tutkimusta lapsuuden historiasta, materiaalsen kulttuurin tutkimuksesta, muistitietotutkimuksesta ja ruokahistoriasta. Laaja-alaisella tutkimuksen käytöllä tavoitelen mahdollisimman hyvää yleiskuvaa lasten syntymäpäiväkakkujen eri muodoista ja merkityksistä, joita ei ole aiemmin tutkittu. Lasten syntymäpäivien viettoa Suomessa on aiemmin tutkinut esimerkiksi Terttu Kaivola vuoden 1998 teoksessaan *Lasten juhlat*. Kaivola käsittelee lasten syntymäpäivää osana laajempaa lastenjuhlaa-kulttuuria.¹⁸ Myös kakkuhistoria on Suomessa varsin vähän tutkittua, joten hyödynnän työssäni Nicola Humblen kirjoittamaa *Cake: A Global History* -teosta. Humble on tutkinut kakkuja laajasti eri kulttuureissa, ja hänen tutkimuksensa avulla suomalainen syntymäpäiväkakku on mahdollista asettaa osaksi saksalaistyylisten täytekakkujen perhettä.¹⁹ Suomalaisia leivonnaisia on tutkinut esimerkiksi Bo Lönnqvist. Hänen *Leivos: tutkielma ylellisyyden muotokielestä* on pääosin leivonnaisen ulkomuodon tutkintaa, mutta myös leivonnaisiin liittyvän kulttuurihistorian kannalta merkittävä teos.²⁰ Suomalaista kahvikulttuuria on puolestaan tutkinut Tuija Saarinen kirjassaan *Pannu kuumana*. Saarinen käsittelee lyhyesti myös syntymäpäivänviettoa, mutta ei lasten syntymäpäiväjuhlia.²¹

¹⁵ Eri tutkimusmenetelmien yhdistämisestä kuvatutkimuksessa on kirjoittanut esimerkiksi Seppänen 2005, 146; Mikrohistoriallisesta menetelmästä materiaalsen kulttuurin tutkimuksessa on kirjoittanut Penell 2009, 178–179.

¹⁶ Kylli 2021, 464.

¹⁷ *Uudella lapsuuden historialla* viittaa yleisesti 1900-luvun lopussa nousseisiin uusiin historioihin, joissa keskiöön nostettiin erilaiset aiemmin marginaaliin jääneet ryhmät kuten esimerkiksi naiset, lapset ja eri vähemmistöt. Kts. esim. Ristaniemi 2022, 220–221.

¹⁸ Kaivola 1998.

¹⁹ Humble 2010. Saksalaistyylliset kakut ovat kakkupohjaltaan pyöreitä, kevyitä ja vaakatasossa moneen kerrokseen leikattuja kermatäytteisiä kakkuja.

²⁰ Lönnqvist 1997; Lönnqvistin tutkimus keskittyy enimmäkseen julkisissa tiloissa nautittaviin leivonnaisiin, lasten syntymäpäiväkakku on puolestaan kodin piiriin kuuluva leivonnainen. Lönnqvist 1997, 130.

²¹ Saarinen 2011, 157–164.

2 Lasten syntymäpäivävalokuvat lähteenä

Visuaalisten lähteiden käyttö on yleistynyt historian tutkimuksessa huomattavasti viime vuosikymmenten aikana. Niiden käyttöön alkuperäislähteinä liittyy kuitenkin tiettyjä rajoituksia.²² Tässä luvussa tarkastelen valokuvia ulkoisen ja sisäisen lähdekritiikin avulla. Valokuvien analyysin apuna käytän läpi tutkielman kahta kysymystä: mitä on kuvattu ja miksi on kuvattu. Näiden yksinkertaisten kysymysten avulla pääsen sukeltamaan valokuvan pintaa syvemmälle siihen kätkeytyviin merkityksiin.

2.1 Helsingin kaupunginmuseon valokuvakokoelman kakkukuvat

Aloitetaan syntymäpäiväkuvien tarkastelu katsomalla kahta yksivuotiskuvaa Helsingin kaupunginmuseon kokoelmasta. Kuvat 1 ja 2 edustavat tyypillistä tapaa ottaa yksilokuva lapsen syntymäpäiviltä. Lapset esiintyvät kuvissa muotokuvan tyyliä yksin täytekakun kanssa. Kakun päälle on asetettu lapsen ikävuosien verran kynttilöitä. Koska kyseessä ovat lasten omat kakut, annetaan heille tyypillisesti mahdollisuus kynttilöiden puhaltamiseen sekä joissain perheissä myös kakun leikkaamiseen.²³

Kuva 1. Värikuva lapsesta ja kakusta. HKM, Pikkupoika maistelee syntymäpäiväkakkua, ID 2301329, kuvaaja: Jernvall, Juha 1964.

Toiminnan, kuten leikkaamisen tai kynttilän puhaltamisen hetken, tallen-

nus valokuvaan esiintyy lasten syntymäpäiväkuvien tyypillisenä piirteenä jo 1940-luvulta lähtien.²⁴ Yksivuotiskuvien kohdalla lapsia on todennäköisesti neuvottu toimimaan kakkujensa kanssa tietyllä tavalla, vaikkapa annettu kakkulapio ja kehoitettu leikkaamaan. Näin nuori

lapsi tekee kuitenkin, mitä itse haluaa, välittämättä vielä

Kuva 2. Mustavalkokuva lapsesta ja kakusta. HKM, Lapsi leikkaa syntymäpäiväkakkua, ID 23552228, Elanto-lehden kuva 1952.

²² Vahtikari, Männistö-Funk & Laine 2022, 229.

²³ HKM, *Lapsi leikkaa syntymäpäiväkakkua*, ID 23552228, 1952; HKM, *Pikkupoika maistelee syntymäpäiväkakkua*, ID 2301329, 1964.

²⁴ Työssä käyttämäni valokuvat ajoittuvat valokuvan demokratisoitumisen aikaan 1900-luvun keskivaiheille, jolloin myös tilannekuvien ottaminen yleistyi. Vahtikari, Männistö-Funk & Laine 2022, 230.

liiksi sosiaalisesta koodistosta. Tämän vuoksi tulkitseen kuvista löytyvän myös piirteitä lasten omasta toimijuudesta.²⁵ Kuvaustilanne itsessään on saattanut olla lapselle jännittävä, sillä kuvaaminen ei ole esimerkiksi 1950-luvun aikana ollut yhtä yleistä kuin 1900-luvun lopussa. Jännityksen vuoksi lapsi on voinut olla myöntäväisempi toimimaan ohjeistetulla tavalla.

Tutkielmani kuvien osalta on oleellista nostaa esiin, että Helsingin kaupunginmuseon kokoelmassa painottuu erityisesti hyväosainen kaupunkilaislapsuus. Helsingin kaupunginmuseon kokoelman on todettu olevan vääristynyt tavalla, jossa niin kutsutusti valkoisen²⁶ valtaväestön elämästä kertovan aineiston määrä on korostunut, ja vähemmistöryhmien on todettu olevan aliedustettuina museon kokoelmassa.²⁷ Myös esinelahjoitusten tekemisen on tutkittu olleen lähinnä varakkaiden henkilöiden harjoittamaa toimintaa, ja näin muodostunut museokokoelma kuvastaa heidän elämäänsä.²⁸ Tutkielmani kuvat dokumentoivat hyväosaista lapsuutta, muistitieto sen sijaan mahdollistaa myös heikompiosaisen lapsuuden tutkimisen. Heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien henkilöiden historiaa ei ole yhtä usein dokumentoitu valokuvaamalla – ei lapsia eikä aikuisia.

2.2 Syntymäpäivävalokuva muistamisen välineenä

Museoesineet ovat materiaalisuutensa vuoksi voimallisia lähteitä.²⁹ Tällä tarkoitetaan sitä kuvaa, jonka menneisyydestä meidän aikaamme säästynyt esine antaa nykyajassa. Koska esine on tullut suoraan omasta ajastaan, on helposti ymmärrettävissä, että menneisyys on juuri sellaista kuin esineen perusteella voisi olettaa. Valokuva on samaan aikaan sekä menneisyydestä säästynyt esine että sitä kuvaava dokumentti.³⁰ Tutkittaessa valokuvia niitä tarkastellaan usein näistä molemmista näkökulmista. Esineiden tavoin myös valokuva saa meidät helposti uskomaan menneen olleen kuvan kaltaista.³¹ Kuva on silti lopulta valintojen summa, ei objektiivinen dokumentti menneestä.³² Esimerkiksi lasten esiintyminen heidän syntymäpäivävalokuvissaan näyttäytyy jo kuvakulman vuoksi aikuisen katseen kautta. Lapset on usein kuvattu yläviistosta, samalla tavalla kuin aikuinen tavallisesti lapsia tarkastelee. Vaikka

²⁵ Toisaalta Vuolanto kirjoittaa lasten toimijuuden piiriin kuuluvan myös normeihin mukautumisen. Vuolanto 2021, 306–307.

²⁶ Viitataan tässä *valkoisuudella* Sarantola-Weissin (2021) käyttämään termiin *whiteness*. Käsitys suomalaisten etnisyydestä on vaihdellut eri aikoina, eikä suomalaisista valtaväestöstä voida nähdäkseni puhua yhtenä homogeenisenä ryhmänä.

²⁷ Sarantola-Weiss 2021, 198.

²⁸ Sarantola-Weiss 2021, 188.

²⁹ Roivainen 2016, 62, 106 & 266.

³⁰ *Valokuvan materiaalisuudella* viitataan tähän valokuvan esinemuotoon.

³¹ Vahtikari, Männistö-Funk & Laine 2022, 245.

³² Roivainen 2016, 61.

syntymäpäiväkuvan asetelma on nähtävissä melko tarkkaan määriteltynä ja aikuisen, usein vanhempien, rajaamana, kuvista on silti löydettävissä myös lasten omaa toimintaa. Esimerkiksi yksivuotiskuvien kohdalla on nähtävillä, miten kuvassa 1 lapsi kumartuu kohti kakkua leikatakseen sitä kakkulapiolla ja kuvassa 2 lapsi on päätenyt maistamaan kakkua käsin.³³ Kuvien perusteella päättelen lapsilla olleen omat yksilölliset tapansa olla vuorovaikutuksessa kakkujensa kanssa.

Valokuvat voivat auttaa herättämään uinuvia muistoja, ja niitä käytetään esimerkiksi tutkijoiden tekemien muistitietohaastattelujen tukena.³⁴ Osa muistitietokyselyn vastaajista on kertonut käyttäneensä valokuvia muistellessaan menneitä syntymäpäiviä. Esimerkiksi Itä-Suomessa asunut nainen kertoo selailleensa menneiden syntymäpäiviensä valokuvia ja luettelee niiden perusteella juhlissa tarjottuja ruokia. Samalla hän kuvaa myös kuvien ulkopuolella tapahtuneita asioita, kuten muistoja kuvissa näkyvien kakkujen koristelusta äidin kanssa.³⁵

2.3 Valokuva materiaalisena lähteenä

Lasten valokuvaus kytkeytyy kiinteällä tavalla perheen yhteiskunnalliseen asemaan ja perheen varallisuuteen. Esimerkiksi Helsingin kaupunginmuseon 1940-luvun valokuvista voi havaita kuvissa esiintyvien lasten olevan runsaan materiaalsen hyvän ympäröimiä. Lapset on kuvattu valkealla liinalla verhotun ja kauniisti katetun juhlapöydän äärellä. Heidät on myös puettu juhlavasti, ja heidän juhliaan varten on kakun lisäksi hankittu muuta juhlamateriaalia kuten kukkia tai syntymäpäivähattuja.³⁶

Muistitietoaineistossa puolestaan korostuu 1940-luvun olleen aikaa, jolloin ei kustannussyistä välttämättä ollut mahdollista juhlia lasten syntymäpäiviä. Myös elintarvikerajoitukset, kuten viljatuotteiden säännöstely vuosien 1940–1949 aikana, vaikuttivat leivontamahdollisuuksiin.³⁷ Vaikka rahaa olisi ollut, ei toisesta maailmansodasta toipuvassa Suomessa ostettavaa ollut sotia edeltävien vuosien tavoin. Sotia seurannut jälleenrakennusaika vaikutti ihmisten mahdollisuuksiin hankkia elintarvikkeita vielä pitkälle 1950-luvun alkuun. Esimerkiksi

³³ HKM, *Lapsi leikkaa syntymäpäiväkakkua*, ID 23552228, 1952; HKM, *Pikkupoika maistelee syntymäpäiväkakkua*, ID 2301329, 1964.

³⁴ Vahtikari, Männistö-Funk & Laine 2022, 233; Myös esimerkiksi Ristaniemi (2022) on käyttänyt valokuvia muistitietohaastattelun yhteydessä. Roivainen (2016) puolestaan on tutkinut lasten näkemyksiä museoesineistä haastattelulla, jossa hyödynsi valokuvia.

³⁵ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 11.

³⁶ HKM, *Pojan syntymäpäiväjuhlat, päivänsankari leikkaa kakkua*, ID 2368852, ~1946; HKM: *Lastenkutsut*, ID 2274617, 1949.

³⁷ Saarinen 2011, 192.

syntymäpäiväjuhliin kiinteästi liittyviä sokeria ja kahvia säännösteltiin ostokortein vielä tällöin.³⁸ Materiaaliset olot rajasivat vielä 1970-luvulla lasten kuvausta. Eräs vastaaja kertoo esimerkiksi, miten ”*Jokaisesta [lapsuuden syntymä-] päivästä on myös valokuva. Tuolloin 70-luvulla ei otettu valokuvia siihen malliin kuin nykyään, eli kuvattiin vain erikoistapauksissa.*”³⁹

Vaikkei valokuva ole objektiivinen dokumentti, on kuvia lasten syntymäpäiväjuhlista otettu ensisijaisesti dokumentointitarkoituksessa. Samankaltaisia perhevalokuvauksen dokumentaristisia muotoja ovat esimerkiksi rippi- tai ylioppilaskuvien ottaminen. Lapsen, tai nuoren, sen hetkinen olemus ja juhla itsessään on haluttu ikuistaa lasta itseään, muuta perhettä ja omaa yhteisöä varten.⁴⁰ Näitä kuvaustyyppisiä leimaavat konventiot, joilla kuvia otetaan. Esimerkiksi lasten syntymäpäiväkuvissa esiintyvä koti on yleensä tarkasti rajattu. Kuvissa ei esiinny sotkua tai muuta arkisesta elämästä kertovaa. Lapset on aseteltu kuviin kakkujen äärelle, eikä muotokuvamaisissa potreiteissa lapsesta ja kakusta yleensä esiinny muita henkilöitä.⁴¹ Lasten kaverijuhlissa otetut valokuvat tekevät poikkeuksen tähän sääntöön; tällöin koko lapsiyhteisön kuvaaminen on keskeistä.⁴² Sukulaisille järjestettyjä syntymäpäiväjuhlia on valokuvattu myös laajemmassa mittakaavassa, jolloin kuvissa esiintyy koko juhla-seura.

Syntymäpäivävalokuvilla on myös haluttu näyttää lapsille, että heille oli järjestetty juhlia lapsuudessa. Eräs keruuseen vastanneista henkilöistä oli lapsena itse tiedustellut vanhemmiltaan, miksei hänelle ollut järjestetty syntymäpäiväjuhlia. Vanhemmat olivat kuitenkin todistaneet lapsen kokemuksen vääräksi aiempien syntymäpäiväkuvien avulla.⁴³ Kuvalla on erityinen todistusvoima sekä kuvan ajallisen historiaan kytkeytymisen että sen materiaalisen luonteen vuoksi.⁴⁴ Kuva on kädessä pideltävä ja siten ”aito” pala menneisyyttä.⁴⁵

³⁸ Kivimäki 2005,32; Koskimies 2019, 51 & 65.

³⁹ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 29.

⁴⁰ Vahtikari, Männistö-Funk & Laine 2022, 246.

⁴¹ HKM, *Lapsi leikkaa syntymäpäiväkakkua*, ID 23552228, 1952; HKM, *Pikkupoika maistelee syntymäpäiväkakkua*, ID 2301329, 1964.

⁴² HKM, *Lastenkutsut, lapsia viettämässä syntymäpäiviä*, ID 2306865, 1973; HKM: *Lastenkutsut*, ID 2274617 1949.

⁴³ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 21.

⁴⁴ Kuvan todistusvoimasta on kirjoittanut esimerkiksi Seppänen 2005, 126.

⁴⁵ Valokuva on vain pieni pala varsinaisesta tapahtumasta, jota se kuvaa. Roivainen 2016, 61.

3 Lasten syntymäpäiväkakku materiaalisena objektina

Tämä luku käsittelee kakun materiaalista luonnetta ja kakkuun liittyviä tapoja. Tarkastelen kakkua suomalaisen kulutusyhteiskunnan osana, ja tutkin miten eri aikoina tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet lasten syntymäpäiväkakkuihin.

3.1 Millainen on suomalainen lasten syntymäpäiväkakku?

Helsingin kaupunginmuseon valokuva-aineiston ja muistitietokyselyn perusteella voi todeta 1900-luvun loppupuolen tyypillisen suomalaisen lasten syntymäpäiväkakun olleen saksalais-tyyppinen kerroksittain kasattu ja kermavaahdolla päällystetty täytekakku. Kotona leivotut kermakakut⁴⁶ olivat usein marjoilla, hedelmillä, karkeilla ja nonpabelleilla koristeltuja.⁴⁷ Nämä ovat tyypillisimminkin äitien, tai muiden perheenjäsenten, lapsille leipomia kakkuja.⁴⁸ Kasvaessaan lapset pääsivät osassa perheistä myös itse osallistumaan juhlatarjottavien valmistamiseen.⁴⁹

Kodin ulkopuolelta kakkujen hankkiminen alkoi yleistyä hiljalleen 1900-luvun loppupuolella. Maaseudulla kakku tilattiin yleisimmin meijeristä.⁵⁰ Muistitietokyselyn ainoa leipomosta haettu kakku sijoittuu 1980-luvun Helsinkiin. Vastaaja kertoo: ”*Kävimme ensin leipomossa, josta isä osti valmiin kakun. Se tuli laatikossa, joka oli solmittu sellaisella kotinarulla, jolla tärkeät asiat solmittiin silloin 1980-luvun alussa*”.⁵¹ Ritva Kyllin mukaan vielä 1970–1980-lukujen vaihteessa oli tyypillisempää ostaa valmiina suolaisia leivonnaisia, ja makeat herkut kuten kakut, pullat ja piirakat leivottiin usein kotona. Vaikka suomalaiset miehet olivat osallistuneet jo aiempina vuosikymmeninä kotitöiden tekoon perheissä, ei heidän ruoanlaitto- ja leivontataitoihinsa vielä tällöin täysin luotettu.⁵² Aiempi leipomossa isänsä kanssa asioinut helsinkiläisvastaaja mieltää, että hänen äitinsä olisi pitänyt olla vastuussa syntymäpäivän järjestämisestä, mutta vastaajan äiti oli kadoksissa: ”*Asiassa ei ollut sinänsä mitään erityisen poikkeuksellista: kun korkki aukesi, meno oli vauhdikasta, eikä valmista tullut päivässä tai*

⁴⁶ Kermakakku on kermavaahdolla päällystetty ja sokerikakkupohjan päälle rakennettu täytekakku. Nykyään esimerkiksi mansikkakermakakku on rakenteeltaan tyypillinen kermakakku.

⁴⁷ SKS: Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024, vastaajat 16, 32, 33 ja 35.

⁴⁸ Penell kuvaa kodin keittiön olleen historiallisesti naisten hallinnoima tila. Penell 2009, 180.

⁴⁹ SKS: Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024, vastaajat 11, 15 ja 17.

⁵⁰ SKS: Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024, vastaaja 10; Kakkujen valmistus meijereiden yhteydessä sijaitsevassa konditorioissa oli tänä aikana tavallista.

⁵¹ SKS: Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024, vastaaja 3.

⁵² Kylli 2021, 413.

*parissa, vaan pikemminkin meni viikko tai kaksi”.*⁵³

Isä nousi paikkaamaan puuttuvaa äitiä, ja mahdollisti leipomosta kakun ostollaan lapsen syntymäpäivän juhlinnan.

Kermakakuille on kehitetty myös monia vaihtoehtoja. Näihin lukeutuu esimerkiksi 1960-luvulle sijoittuvan syntymäpäivävalokuvan (kuva 3) jäätelöpalasta tehty kakku. Jäätelönpalaan on asetettu päälle yleensä kakkua koristamaan tarkoitettut kakkukynttilät ja näin jäätelö on nostettu juhlapöytään kakun paikalle.⁵⁴ Kuvassa lapsi puhalttaa jäätelökakkunsa kynttilöitä kuten kermakakun päältä puhallettaisiin.⁵⁵

Kuva 3. Värikuva. HKM, Tyttö puhalttaa kynttilät sammuksiin ilmeisesti syntymäpäiväkakun virkaa tekevästä jäätelöpalasta, ID 2298094, kuvaaja: Jernvall, Juha 1960-luku.

Kuva 4. Mustavalkokuva syntymäpäiviltä. HKM, Pojan syntymäpäiväjuhlat, päiväsankari leikkaa kakkua, ID 2368852, kuvaaja: Kannisto, Väinö Aleksis ~1946.

Myös kuvan 4 kartiomaisesti yläosaa kohti kapeneva hyvin korkea kerroskakku on ulkonäöltään tavallisesta yksikerroksisesta lasten syntymäpäiväkakusta poikkeava.⁵⁶ Kyseessä saattaa olla marenkipohjien päälle kasattu Pavlova-tyyppinen kakku, jossa on kermavaahtoa ja marjoja tai hedelmiä täytteenä. Kuva on vuodelta 1946, joten on mahdollista, että sodan jälkeiset elintarvikerajoitukset ovat osaltaan vai-

kuttaneet perheen päätökseen tarjota marenkikakkua.⁵⁷ Poikkeavasta ulkomuodostaan huolimatta, makumaailmaltaan myös tämä kakku vaikuttaa varsin tyypilliseltä lastenkakulta.

Kermakakuista poikkeavia kakkuja ovat myös voikreemillä täytetyt ja koristellut kakut, joita on valmistettu sekä kotona että tilattu meijeristä.⁵⁸ Jääkaappien yleistymisen kotitalouksissa

⁵³ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 3.

⁵⁴ Kulttuuri ja aika, jossa elämme määrittelevät milloinkin mielletään *kakuksi*. Humble 2010, 8–9.

⁵⁵ HKM, *Tyttö puhalttaa kynttilät sammuksiin ilmeisesti syntymäpäiväkakun virkaa tekevästä jäätelöpalasta*, ID 2298094, 1960-luku.

⁵⁶ HKM, *Pojan syntymäpäiväjuhlat, päiväsankari leikkaa kakkua*, ID 2368852, ~1946.

⁵⁷ Saarinen 2011, 192.

⁵⁸ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 12.

1900-luvun jälkipuoliskon aikana vaikutti mahdollisuuksiin ostaa kermakakkuja valmiina.⁵⁹ Kermakakku vaatii jääkappisäilytyksen pysyäkseen syömäkelpoisena edes seuraavaan päivään. Voikreemikakut ovat olleet suosittuja tuotteita meijereiden ja leipomoiden valikoimissa, sillä ilman jääkaappisäilytystäkin edellisenä päivänä ostettu kreemikakku on suurella todennäköisyydellä seuraavan päivän juhlissa vielä erinomaisessa kunnossa.⁶⁰ Voikreemikakut eivät sinällään ole Suomessa poikkeuksellisia, vaan näitä on esiintynyt jo 1920-luvulla.⁶¹ Sotavuosien ja niitä seuranneen jälleenrakennuksen ajan vaikea elintarvikkeiden saatavuus johti kuitenkin makeiden leivosten markkinan merkittävään supistumiseen 1940-luvulla.⁶²

Lasten syntymäpäiviä on juhlittu usein myös ilman kakkua esimerkiksi mehun ja pullan kanssa.⁶³ Tuija Saarinen on kirjoittanut pullan olevan leivoksen maalaisserkku, jota on mahdollista leipoa muiden töiden ohessa.⁶⁴ Kakkuun verrattuna pulla on vähätöinen ja raaka-aineiltaan edullisempi, siksi se on usein mielletty arkisemmaksi. Perheen varallisuus vaikutti erityisesti heti sotien jälkeen ja vielä 1960-luvulla siihen, onko lapsen syntymäpäiväjuhlissa kakkua tarjolla. Myös 1990-luvun laman ajasta kertovat vastaukset puhuvat perheen varattomuudesta, ja siitä miten lapsuuden syntymäpäivillä ei ollut varaa kakkuun.⁶⁵ Myös perheen asuinpaikka näyttäisi vaikuttaneen asiaan. Erityisesti syrjäisemmällä maaseudulla asuneet vastaajat kertovat, ettei siellä ollut tapana juhlistaa lasten syntymäpäiviä kakun kanssa. Tultaessa lähemmäs nykyaikaa syntymäpäiväkakut yleistyvät asuinpaikasta riippumatta. Samalla perheen varallisuudesta tulee entistä merkittävämpi juhlien kakullisuutta määrittelevä tekijä.

3.2 Kakku juhlapöydän keskiössä

Nykyaikana kakut ovat juhlapöydän keskiössä erityisesti syntymäpäiviä ja häitä juhlittaessa.⁶⁶ Vielä 1900-luvun alun Suomessa oli tyypillisempää juhlia nimipäiviä. Syntymäpäivä alkoi vasta 1900-luvun loppupuoliskolla nousta nimipäivää merkittävämmäksi juhlaaksi.⁶⁷ Osassa

⁵⁹ Saarinen 2011, 191.

⁶⁰ Humble 2010, 40.

⁶¹ Kylli 2021, 236–237.

⁶² Kivimäki 2005, 32; Myös toisesta maailmansodasta toipuvassa Britanniassa elintarvikerajoitusten rajoittivat kakkujen leivontaa, ja tätä kritisoitiin laajasti. Humble 2010, 61.

⁶³ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaajat 1, 9 ja 19.

⁶⁴ Saarinen 2011, 188–189.

⁶⁵ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 21.

⁶⁶ Rusinek 2012, 308–309; Charsley kirjoittaa kuitenkin jo vuonna 1992 kakkumarkkinan monipuolistumisesta ja erilaisten juhlakakkujen (celebration cakes) yleistymisestä. Tällöin oli nähtävissä niin lasten kuin aikuisten fantasiakkujen tarjonnan paisuminen. Charsley 1992, 141.

⁶⁷ Kaivola 1998, 54; Saarinen toteaa nimipäivien vieton olevan nykyisin yleisempää pikkulasten sekä iäkkäiden henkilöiden ollessa kyseessä. Muiden nimipäiviä juhlitaan harvemmin. Saarinen 2011, 162.

perheistä toki juhlitaan yhä molempia.⁶⁸ Syntymäpäivien juhlinta on usein suurempaa, ja niille on tavallisempaa hankkia tai leipoa kakku, kun taas nimipäiviä voidaan juhlia muiden tarjottavien kera.⁶⁹

Lähdeaineistossa lasten syntymäpäiväkakkuja esiintyy aivan 1940-luvulta 2010-luvulle saakka. Vallinneiden yhteiskunnallisten, sekä etenkin perheen omien, olojen merkitys sille, oliko lapsille leivottu tai hankittu kakkua on ollut suuri. Kyselyaineiston vanhimmat vastaajat ovat syntyneet 1930-luvun lopulla tai 1940-luvun alkupuolella. He kuvaavat jonkin verran vastauksissaan talvi- jatko- ja lapinsotien, sekä sotia seuranneen jälleenrakennusajan syntymäpäivien viettoa.⁷⁰

Sotavuosien ja jälleenrakennusajan lapsuutta koskevia vastauksia yhdistää kuvaus materiaalista niukkuudesta. Esimerkiksi vuonna 1941 syntynyt vastaaja kuvaa syntymäpäiviensä viettoa seuraavasti:

Lapsen mieleen ovat jääneet lahjat. Mutta tietysti "juhlallisuuksiin" kuuluivat myös äidin valmistamat herkut, jotka tosin nyt ajatellen olivat vaatimattomia sotavuosina ja niiden jälkeisenä taloudellisesti vaikeana aikana.⁷¹

Kuvaus vaatimattomista oloista ei viittaa ainoastaan kakkujen tai leivonnaisten vähyyteen vaan aitoon ruokapulaan. Suomessa arviolta viidennes väestöstä kärsi aliravitsemuksesta vielä vuonna 1940.⁷² Jatkuneet sotavuodet ja niitä seurannut säännöstelyn aika pahensivat monessa perheessä tilannetta entisestään. Osalla perheistä oli vaikeuksia saada edes lämmintä ateriaa pöytään päivittäin.⁷³ Tällaisessa tilanteessa on ymmärrettävää, että juhlia ei pystytty järjestämään ainakaan täysin samalla tarjoilulla kuin aiemmin.⁷⁴ Tästä huolimatta HKM:n kuvakokoelma osoittaa, että myös 1940-luvulla ja 1950-luvun alussa on vietetty lastenjuhlia.⁷⁵ Myös muistitietoaineistossa on kertomuksia lastenjuhlista 1940-luvulta, tosin yleensä ilman kakkua.

Vielä 1960-luvun vastauksissa käy toistuvasti ilmi, miten lasten syntymäpäiviä ei joko juhlittu, etenkin maaseudulla, tai miten syntymäpäiviä ei ainakaan ”juhlittu isosti, kuten

⁶⁸ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 1.

⁶⁹ Saarinen 2011, 162–163.

⁷⁰ Usein juuri sillä hetkellä käynnissä ollutta sotaa ei vastauksissa erotella.

⁷¹ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 7.

⁷² Saaritsa 2019, 46–47; Myös Lönnqvist kertoo 1900-luvun aikana käytyjen sotien ja lama-aikojen aiheuttamista vaikeuksista ruoan saannissa. Lönnqvist 1997, 44.

⁷³ Jalovaara 2019, 102–103.

⁷⁴ Suomalaisilla oli sotavuosinakin halu saada kakkuja, ja lehdissä julkaistiin ohjeita erilaisten korvikekakkujen tekoon esimerkiksi päällekkäin kasatuista rieskoista. Kylli 2021, 314–315.

⁷⁵ HKM, *Pojan syntymäpäiväjuhlat, päivänankari leikkaa kakkua*, ID 2368852, ~1946; HKM: *Lastenkutsut*, ID 2274617, 1949. HKM, *Lapsi leikkaa syntymäpäiväkakkua*, ID 23552228, 1952.

nykyään”⁷⁶. Täytekakujen puuttuminen näistä 1960-luvun lasten syntymäpäiväjuhlista nousee esille juuri osoituksena tästä juhlien pienuudesta. Tulkitsen kakun jossain määrin tekevän juhlasta suuremman pelkällä läsnäolollaan. Nicola Humble on kirjoittanut kakun olevan yhtä lailla idea kuin todellisuutta. Tällä hän viittaa kakkuun koko juhlan symbolina. Ajatus kakutomista juhlista saattaa tuntua siltä, ettei syntymäpäivää ole juhlittu kunnolla.⁷⁷ Englantilaisissa päiväkodeissa vietettyjä lasten syntymäpäiväjuhlia tutkinut Deborah Albon on todennut, että mikäli oikeaa kakkua ei voida tarjota esimerkiksi päiväkodin sokerilinjausten vuoksi, se korvataan usein leikkikakulla. Leikkikakku ottaa juhlapöydässä kakun paikan, ja syntymäpäivään liittyvä onnittelulaulu sekä kakun leikkausrituaali toteutetaan leikkikakun ympärillä.⁷⁸

Lastenkakut yleistyvät muistitietoaineistossa 1970–1980-luvuille tultaessa.⁷⁹ Tällöin kaupossa saatavilla olevien elintarvikkeiden tarjonta määritteli eniten kakkujen täytteitä ja ulkoasua. Esimerkiksi 1980-luvulla oli suosittua käyttää kakkuihin aiemmin eksoottisia pidettyjä säilykehedelmiä, kuten ananasta ja persikkaa.⁸⁰ Näitä hyödynnettiin sekä kakkujen täytteissä että kakkujen koristelussa. Sokerista keitetyn kiilteen alla kimaltelevat säilykehedelmät ovat yksi 1980–1990-lukujen leimallisia täytekekumuoiteja. Lasten kekumuoti muuttuu verraten hitaasti, tultaessa 2000-luvulle marjahillolla ja banaanilla täytettyä sekä kermalla ja karkeilla päällystettyä täytekakua tarjotaan edelleen. Myös säilykemandariinit mainitaan 2000-luvun alun lastenkakkuun kuuluvana koristeena.⁸¹

Vastauksissa alkaa nousta 1990-luvun loppupuolella ja erityisesti 2000-luvun alussa enenevissä määrin esiin myös jäätelön ja leivosten, kuten yhden kynttilällisen mokkapalan, tarjoaminen kakun korvikkeena.⁸² Myös sipsit, popcorn, karkit ja erilaiset keksit nostetaan vastauksissa esiin juhlatarjottavina.⁸³ Vuosituhannen vaihteessa lasten syntymäpäivät ovat paisuneet juhlatarjottavien lisäksi myös muun materiansa osalta. Nyt lapsia juhlitaan kotien lisäksi usein myös päiväkodissa tai koulussa.⁸⁴ Myös kakut ovat 2000-luvun aikana muuttuneet

⁷⁶ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 7; Toisaalta Helsinkiläiseen lapsuuteen syntymäpäivien vieton kerrotaan kuuluneen 1950-luvulla. SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 26.

⁷⁷ Humble 2010, 8 ja 113.

⁷⁸ Albon 2015, 85; Kakun leikkuun yhteisöllisestä luonteesta on kirjoittanut myös Charsley 1992, 115–118.

⁷⁹ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaajat 2, 18, 28 ja 29.

⁸⁰ Jo 1910-luvun Suomessa oli saatavilla esim. säilykeananasta, tämä oli silti melko harvinainen elintarvike. Kylli 2021, 146–147 ja 449.

⁸¹ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 33.

⁸² SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 38; HKM, *Tyttö puhalttaa kynttilät sammuksiin ilmeisesti syntymäpäiväkakun virkaa tekevästä jäätelöpalasta*, ID 2298094, 1960-luku.

⁸³ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 14.

⁸⁴ Kaivola 1998, 54–55; SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 38 kertoo tarjonnensa 2010-luvulla koulussa syntymäpäivänään karkkia ja syntymäpäiväkutsuja tuleviin juhliinsa.

moninaisemmiksi. Muistitietovastauksissa näkyy muun muassa erilaisten muoto- ja hahmo-kakkujen esiintulo. Esimerkiksi 1980-luvulla syntynyt vastaaja muistelee leiponeensa lähipiirinsä 2010-luvun lastenjuhliin ”[...] *kilpikonnaan muotoisen kakun merenneitosyhtäreille ja lakritsisella hämähäkinverkolla koristellun kakun merirosvosyhtäreille*”.⁸⁵

3.3 Syntymäpäiväkakuun liittyvät rituaalit ja tavat

Pohtiessani kakun merkitystä syntymäpäiväkakkukuvien kautta, nousi ensimmäisenä esiin kynttilöiden oleellisuus syntymäpäiväkakkua määriteltäessä.⁸⁶ Kakun kynttilöiden ja syntymäpäiväsankarin iän yhteys tekee mielestäni syntymäpäiväkuvaamisesta juuri kakun kanssa niin suosittua. Samalla kun lapsi kuvataan kakun kanssa kynttilöitä puhaltamassa, saadaan merkittyä muistiin kenen syntymäpäivä on kyseessä, ja kuinka vanha hän juuri sillä hetkellä on. Historioitsijalle tällainen kuvälähde on erityisen kiinnostava, sillä se tarjoaa mahdollisuuden kuvan lähes täsmälliselle ajoittamiselle, mikäli syntymäpäiväsankarin henkilöllisyys on tiedossa.

Vuonna 1940 syntynyt Itä-Hämeen maaseudulla asunut vastaaja kertoi että ”1940- ja 1950-luvuilla ei meidän perheessä ollut tapana juhlia syntymäpäiviä sen kummemmin, jotain pientä muistamista ehkä”.⁸⁷ Myöhemmin hän jatkaa kertoen, miten hänen äidillään oli tapana tyttären syntymäpäiväamuna herättää tämä laululla.⁸⁸ Vanhemmat tahtoivat siis tehdä päivästä jollain lailla erityisen. Tämä muisto on jäänyt vastaajan mieleen, ja lisäksi se on haluttu tuoda vastauksessa esiin vielä yli 70 vuotta tapahtuneen jälkeen.

Toinen perheisiin liittyvä syntymäpäiväkakkurituaali vaikuttaa olleen syntymäpäiväkakun leipominen kotona. Pohjoismaiden alueella yleisesti on pitkä omavaraisten kotitalouksien historia, jossa vaimojen odotettiin osaavan valmistaa monenlaisia ruokia ja kakkuja jo avioon astuessaan.⁸⁹ Esimerkiksi Marttayhdistys järjesti Suomessa 1940–1950-luvuilla morsiuskursseja, joilla naimattomia naisia opetettiin oikeanlaiseen kodin- ja lastenhoitoon, ruoanlaittoon ja leivontaan.⁹⁰ Tästä leipovan vaimon ihanteesta meille on jäänyt esimerkiksi sanonta ”sen seitsemän sorttia”, jota nykyajassa käytetään usein kuvaamaan runsasta kahvipöytää.⁹¹

⁸⁵ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 14

⁸⁶ Kynttilöiden merkityksestä syntymäpäiväkakun muodostumisessa on kirjoittanut esim. Rusinek 2012, 313.

⁸⁷ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 6.

⁸⁸ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 6.

⁸⁹ Humble 2010, 43.

⁹⁰ Jalovaara 2019, 124–125; Martat olivat järjestäneet kotitalouden hoitoon liittyviä kursseja naisille jo 1920-luvulla, morsiuskurssit olivat naisten kurssituksen myöhempi muoto. Jalovaara 2019, 52.

⁹¹ Saarinen 2011, 187.

Historiallisesti tällä kuvattiin miten ennen avioitumista naisen tulisi osata valmistaa ainakin seitsemää erityyppistä kakkua tai leivonnaista.⁹²

Syntymäpäiväkakku jatkaa tätä kotileivonnan perinnettä. Muistitiedossa nousee toistuvasti esiin kertomuksia, joiden mukaan äiti ei ollut keittiöihmisiä, mutta leipoi silti lasten syntymäpäiväkakut.⁹³ Kuvaukset vaikuttavat tukevan narratiivia hyvästä äidistä, joka leipoo omin käsin lastensa kakut heidän toiveidensa pohjalta.⁹⁴ Kodista ja lapsista huolehtivan äidin rooli on nähtävillä esimerkiksi Marttaliiton keskeisenä arvona jo aivan 1900-luvun alussa. Martat näkivät äidin tehtäviin kuuluvan lastenkasvatusvastuun sekä kodinhoidon. Äiti myös ylläpiti rakastavaa ilmapiiriä kodissa.⁹⁵ Äitien rooli saattaa olla korostunut, sillä vastaajista kolme neljäsosaa on ilmoittanut olevansa sukupuoleltaan naisia. Kuitenkin myös mieheksi itsensä ilmoittaneet vastaajat kertovat äidin leiponeen lasten syntymäpäiväkakut heidän perheessään.⁹⁶

Kotona leivotut lasten kakut muistetaan melko tiukasti juuri äitien tekeminä, kunnes 1980-luvulla leipojien joukko moninaistuu. Isien osuuden kasvuun kakkujen leipojina on saattanut vaikuttaa jo 1970-luvulta käynnistynyt kotitalousopetus peruskouluissa.⁹⁷ 1980-luvulla yleisty myös kakkujen hakeminen leipomosta. Tämä oli kuitenkin asuinpaikkasidonnaista, sillä maaseuduilla kakkuja myyviä yrityksiä ei ollut vielä kaupunkien tavoin. Vuosituhannen vaihdetta lähestyttäessä kakkuja ovat leiponeet vanhempien ohella myös monet muut lapsen elinpiiriin kuuluneet aikuiset kuten siskot ja tädit. Tällöin vastaajat puhuvat useimmin itse lapsille leipomistaan kakuista. Lapsuusmuistoissa puolestaan juuri oman äidin leipoma kakku on yleisin myös 2010-luvulla.⁹⁸

⁹² Humble 2010, 43.

⁹³ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaajat 12, 17, 18 ja 36.

⁹⁴ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 36.

⁹⁵ Jalovaara 2019, 24, 32 ja 83.

⁹⁶ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaajat 9 ja 16.

⁹⁷ 1990-luvun alkuun tultaessa jo puolet kotitalouden kahdeksännellä ja yhdeksännelle luokalle valinneista oli poikia. Kylli 2021, 414–415.

⁹⁸ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 15.

4 Kakun rooli lasten syntymäpäivien vietossa

Tässä luvussa lasten syntymäpäivän viettoa ja syntymäpäiväkakkua kokemus- ja tunnehistoriallisen katseen kautta. Tutkin kakun roolia yhteisöllisen syntymäpäivän vieton välineenä sekä kakkuun liitettyjä merkityksiä. Kakku itsessään ei ruoka-aineena ole mitenkään ihmiselle välttämätön, ja näkemykset lasten terveellisen ruokavalion tärkeydestä ovat tiukentuneet vuosikymmenten saatossa. Silti kakkuja tarjotaan yhä 2010-luvulla yleisesti lastenjuhliissa. Kakun sosiokulttuurisen merkityksen ajatellaan kumoavan sen terveyshaitat.⁹⁹

4.1 Lastenkutsut osana lapsuutta

Syntymäpäivän juhlintaan liittyy kiinteästi käsitys juhlan jakamisesta muiden kanssa. Juhlaa järjestetään ja vietetään muiden seurassa. Kyselyvastauksista nousee esiin vanhempien merkitys siinä ”miten tärkeältä päivä tuntuu”.¹⁰⁰ Tällä tarkoitetaan vanhempien panosta syntymäpäiväjuhlan rakentamiseen. Muiden ihmisten merkitys näkyy myös siinä, miten yksin vietettyä syntymäpäivää ei yleisesti mielletä juhlituksi syntymäpäiväksi.¹⁰¹

Lasten syntymäpäiväjuhlaan on liittynyt monenlaisia vakiintuneita käytänteitä. Erityisesti varakkaimmissa kaupunkilaisperheissä lasten syntymäpäivää on ollut tapana juhlaa lapsen ikätoverien kesken jo 1940-luvulla. Kuvan 5 lastenkutsut ovat vuonna 1949 juhlituista helsinkiläistytön syntymäpäiväjuhlista. Tätä voi pitää tyypillisenä lastenkutsukuvana, jossa syntymäpäiväsankari

Kuva 5. Mustavalkokuva lapsista juhlapöydän ympärillä. Pöydän keskellä on kakku. HKM: Lastenkutsut, ID 2274617, kuvaaja: Kannisto, Väinö Aleksis 1949.

istuu pöydän päässä ja ystävät ovat asettuneet hänen ympärilleen. Kuvassa vastapäätä näkyy tyhjä tuoli, josta poika on noussut ja siirtynyt kuvausta varten syntymäpäiväsankarin vierelle.

⁹⁹ Albon 2015, 89.

¹⁰⁰ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 5.

¹⁰¹ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 36.

Näin lapset on saatu sommiteltua kauniisti samaan otokseen.¹⁰² Kuvan sommittelun lisäksi kuvan lasten ikäjakauma on melko tyypillinen – vieraat ovat suhteellisen samanikäisiä syntymäpäiväsankarin kanssa.¹⁰³

Ystäväpiirin läsnäolo juhlassa on usein tarkoittanut naapuruston lapsia sekä koulukavereita. 1960–1970-lukujen vaihteessa yleistynyt lasten päivähoito mahdollisti lapsille jo kouluikää aiemmin ikätovereista muodostuvan ystäväpiirin.¹⁰⁴ Maaseudulla, jossa etäisyydet olivat huomattavasti pidempiä, ystäväpiirin saaminen paikalle juhliin ei ollut yhtä yksinkertaista kuin tiheämmin asutetuissa kaupungeissa ja lähiöissä.¹⁰⁵ Eräs vastaajista kuvaa lähiöasumista seuraavasti: ”1960-luvun helsinkiläislähiössä syntymäpäivät olivat iso juttu. Puotila rakennettiin 60-luvun alussa, joten taloyhtiöissä oli valtavasti lapsia. Kaveripiiri koostui lähinnä oman taloyhtiön lapsista”.¹⁰⁶ Lastenkutsuilla oli tavallisesti paikalla myös syntymäpäiväsankarin perhe ja muita aikuisia.¹⁰⁷ Lastenkutsut eivät kuitenkaan usein olleet ainoat syntymäpäiväjuhlat, joita lapselle järjestetään. Näiden lisäksi saattoi olla erilliset ”mummit ja kummit” sukulaishuhlat, jotka olivat tiukemmin kakkuun ja erityisesti kakkukahveihin sidottu tapahtuma.¹⁰⁸

Lastenkutsuille ominaisena nousee esiin juhlien vastavuoroisuus. Lapsen saadessa kutsun toisen lapsen syntymäpäiville, myös hänen odotetaan vuorollaan kutsuvan ystävän omiin juhliinsa.¹⁰⁹ Vastauksissa nousee esiin myös käsitys siitä, miten lastenkutsujen tulisi olla niin sanotusti yhtä hyviä, viitaten juhlien tarjoiluun ja ohjelmaan. Jos toisen lapsen syntymäpäiviä on vietetty runsaiden tarjoilujen, kakun ja ohjelman kera saattoivat kaverin ohjelmattomat mehua sekä pullaa -tyylillä vietetyt juhlat olla pettymys vieraille.

Koulussa nopeasti jaoteltiin, millaisia syntymäpäivälahjoja sai tai millaiset juhlat oli. Itse en voinut kaverisynttäreille ostaa mitenkään ihmeellisiä lahjoja, varoja kun ei ollut. [...] Antamani lahjat kun kuulemma olivat liian halpoja ja kavereita kutsuttaessa kutsutut useimmiten kävivät vain kerran ja lopulta kutsutut eivät halunneet ottaa kutsua vastaan. Syntymäpäiväjuhlani kuulemma olivat tyisiä, kun mitään tekemistä ei ollut.¹¹⁰

¹⁰² 1940-luvun kameratekniikka ei vielä laajalti mahdollistanut kovin tilannekuvamaisten otosten kuvaamista, joten lasten ryhmittely jäykkään potrettiin on voinut olla osin tästä johtuvaa.

¹⁰³ HKM: *Lastenkutsut*, ID 2274617 1949; Samanikäinen ryhmä lapsia saattaa olla esimerkiksi osa koululuokkaa.

¹⁰⁴ Jalovaara 2017, 170.

¹⁰⁵ Kaivola 1998, 57.

¹⁰⁶ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 27.

¹⁰⁷ Myös kuvassa 5 aikuinen näkyy seisomassa aivan kuvan vasemmassa reunassa. Hänet on valittu rajata otoksesta pois, jolloin kuvan keskiöön ovat jääneet lapset.

¹⁰⁸ Kaivola 1998, 56.

¹⁰⁹ Aikuisten kahvikutsujen vastavuoroisuudesta Suomessa on kirjoittanut esim. Saarinen 2011, 234.

¹¹⁰ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 21.

Tässä 1990-luvulle sijoittuvassa vastauksessa nousee esiin häpeä omista vaatimattomista juhlista, sekä suru siitä, etteivät ystävät halunneet ottaa kutsua vastaan vastaajan lastenkutsuille. Vastaajalle syntyi epäily siitä, voiko itse edes osallistua muiden lastenkutsuille.¹¹¹

Muistitiedosta on nähtävissä myös omien lastenkutsujen puuttumisen vaikutus lapsen saamiin syntymäpäiväjuhlakutsuihin. Mikäli lapselle ei järjestetä omia syntymäpäiväjuhlia, myöskään kavereilta ei tule kutsuja heidän juhliinsa.¹¹² Syntymäpäivien juhlimattomuudella on siis suurempi vaikutus lapsen elämään, kuin yksien vuotuisten juhlien puuttumisesta voisi ajatella.¹¹³ Toisaalta vastaajat kertovat myös miten omat lastenkutsut saattoivat olla muuten kiusatulle lapselle mahdollisuus viettää aikaa luokkatovereiden kanssa.¹¹⁴

Lastenkutsujen järjestämättä jättäminen ei johdu aina pelkästään vanhemmista. Juhlien viettoon vaikuttaa myös esimerkiksi syntymäpäivän sijoittuminen kalenterivuoden muiden juhlien, kuten joulun, kanssa päällekkäin.¹¹⁵ Muistitietoaineistossa esimerkiksi vuonna 1952 syntynyt vastaaja kertoo miten hänen syntymäpäiväänsä ei vietetty, sillä huhtikuun alkuun sijoittuva syntymäpäivänsä osuu ”*toisinaan pääsiäispyhiin*”.¹¹⁶ Hän koki harmitusta, kun pääsiäisen vuoksi kaverit tai sukulaiset eivät tulleet kyläilemään eivätkä tuoneet lahjoja. Vastaajan syntymäpäivää juhlittiin perhepiirissä yhdessä samoihin aikoihin sijoittuvan isän syntymäpäivän kanssa. Vastaaja kertoo perheen äidin leiponeen tavallisesti pääsiäisteemaisesti koristeltua täytekakkua näihin yhteisjuhliin.¹¹⁷ Myös 1989 syntynyt vastaaja kertoo elokuun alkuun sijoittuvien syntymäpäiviensä osalta lastenkutsujen järjestämisen olleen hankalaa, koska kesälomakausi oli vielä käynnissä ja monet perheet olivat lomamatkoilla.¹¹⁸

Vielä 2000-luvun alussa lastenkutsut tai kaverisynttäröt järjestettiin tyypillisesti kotona. Kaverisynttäreiden järjestämisen monipuolistuminen alkoi kuitenkin jo 1980-luvulta, jolloin hampurilaisravintolat tarjosivat mahdollisuutta ostaa lasten kaverisyntymäpäiväjuhlat heiltä. Kaivolon mukaan hampurilaisravintolasyntymäpäivät olivat erityisesti alle kouluikäisten suosiossa.¹¹⁹ Tultaessa 2010-luvulle kodin ulkopuolinen syntymäpäivätarjonta on moninaistunut

¹¹¹ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 21.

¹¹² SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 3.

¹¹³ Lasten syntymäpäiväjuhlien sosiaalisesta merkityksestä on kirjoittanut esimerkiksi Albon 2015, 89–90.

¹¹⁴ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 31.

¹¹⁵ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 26.

¹¹⁶ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 12.

¹¹⁷ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 12.

¹¹⁸ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 14, myös vastaaja 18 kertoo kesäsyntymäpäivien järjestämisen mahdollisuudesta; Kaverisyntymäpäiviä olisi Albonin mukaan mahdollista juhlia jälkikäteen, mutta muistitietoaineistosta ei löydy mainintaa tästä. Albon 2015, 87.

¹¹⁹ Vanhemmat lapset mielsivät hampurilaisravintolasyntymäpäiväjuhlat noloiksi. Kaivola 1998, 55–56.

myös kouluikäisten lasten osalta. Esimerkiksi 10-vuotissyntymäpäiväänsä vuonna 2015 juhlinut vastaaja kertoo omien silloisten syntymäpäiviensä olleen elämänsä hauskimmat. Näihin kauppakeskuksessa järjestettyihin juhliin kuului Hesburgerilla yhdessä kavereiden kanssa ruokailu ja syntymäpäiväkakun syönti isän omistamassa kahvilassa.¹²⁰ Myös keilahallissa järjestetyt syntymäpäiväjuhlat nousevat esiin yhdessä 2010-luvun vastauksessa.¹²¹

Lastenkutsut ovat tavallisesti aikuisten järjestämät juhlat, joihin lapset saavat valita kutsuttavat vieraat. He pääsevät usein vaikuttamaan myös juhliin liittyvään tarjoiluun ja juhlapöydän ulkoasuun. Esimerkiksi vuonna 2002 syntynyt vastaaja kertoo: ”*Lapsena mietittiin hyvinkin tarkkaan, minkälaisilta kakkulautasilta syödään, minkälainen kakku leivotaan ja mitä koristeita ripustetaan ympäri taloa*”.¹²² Lastenkutsuilta otetuista valokuvista on näin ollen mahdollista tavoittaa lasten itsensä toimijuutta näiden heidän tekemiensä valintojen muodossa. Valokuvasta voi nähdä esimerkiksi minkälaiset koristeluteemat ovat olleet milloinkin syntymäpäiväsankarin mieleen tai muuten muodissa. Samalla tavalla syntymäpäiväkuvan kakussa voi nähdä lapsen omia mieltymyksiä.¹²³ Varsinkin 2000-luvun fantasiakakuissa¹²⁴ lapsen omat syntymäpäivän aikaiset kiinnostuksen kohteet tallentuvat näkyviin syntymäpäiväpotretteihin kakun äärellä.

4.2 Onnellisen ja onnettoman lapsuuden narratiivit

Lapsuusmuistoista suodattuu usein pois onnettomasta lapsuudesta kertovia tarinoita, ja siksi koen eettisesti oikeaksi nostaa kuuluviin myös vaikeammat kertomukset pääsääntöisesti onnellisen, ja nostalgisuuteen kallellaan olevan, muistitiedon ohella.¹²⁵ Lapsuutensa aikana lapset kasvavat oman perheensä jäseniksi, mutta samalla myös laajemman yhteisön ja yhteiskunnan jäseniksi.¹²⁶ Matkalla lapsesta nuoren kautta aikuiseksi omaksutaan tietty tapakulttuuri ja siihen lukeutuvat normit.¹²⁷ Perheiden sisällä käytänteet, kuten syntymäpäivien juhlinta tai juhlimattomuus, voivat vaihdella suuresti. Erot alkavat hahmottua lapselle tavallisesti vasta hänen kasvaessaan. Alkuun kaikki oman perheen tavat tuntuvat normaaleilta, onhan se ainoa

¹²⁰ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 23.

¹²¹ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 34.

¹²² SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 36

¹²³ HKM: *Lastenkutsut, lapsia viettämässä syntymäpäiviä*, ID 2306865, 1973.

¹²⁴ *Fantasiakakku* on usein jonkin toisen objektin muotoiseksi tehty kakku. Yhdenlainen perinteinen fantasia-kakku on esimerkiksi prinsessan hameen muotoon tehty kakku, jonka keskellä seisoo Barbie-nukke.

¹²⁵ Lapsuusmuistojen suodattumisesta on kirjoittanut Malinen 2022, 200; Jouhki on havainnut myös nuoruusmuistojen olevan suurelta osin nostalgiasävytteisiä. Jouhki 2022, 119–120.

¹²⁶ Malinen 2022, 208–209.

¹²⁷ Näiden normien mukainen *kulttuurinen käsikirjoitus* määrittelee esimerkiksi mitä lapsuudesta kuuluu kertoa, eli millaisia muistoja ajatellaan yleisesti kuuluvan lapsuuteen. Jouhki 2022, 119.

todellisuus mitä lapsi tietää.¹²⁸ Vasta laajemman kokemuspohjan karttuessa pystyy lapsi arvioimaan oman perheen käytänteiden tavallisuutta tai poikkeavuutta. Muistitietovastauksissa tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten kouluikäisenä lapsi huomaa ystäviensä juhlivan syntymäpäiviänsä, ja alkaa ihmetellä, miksei hänelle järjestetä juhlia.¹²⁹

Essi Jouhki on kirjoittanut lapsuusmuistojen rakentavan ihmiselle kuvaa siitä, miten ”minusta tuli minä”.¹³⁰ Esimerkiksi omien kaverisyntymäpäivien puuttuminen lapsuudessa vaikuttaa johtaneen käsitykseen, etteivät omat syntymäpäivät ole juhlimisen arvoiset. Tällöin myöskään aikuisena ihminen ei kokenut omia syntymäpäiviään juhlimisen arvoisiksi.¹³¹ Helena Ristaniemi viittaa tällaiseen lapsuuden tapahtumien pohjalta muodostuvaan käsitykseen omasta itsestään termillä historiatietoisuus.¹³² Hänen mukaansa historiatietoisuuden käsitteen avulla voidaan tutkia esimerkiksi lapsen perheessä kulkevia kertomuksia.¹³³ Perheen sisäinen kertomus voi olla esimerkiksi se, miten meillä ei ole koskaan juhlittu syntymäpäiviä, eikä siksi niitä juhlita nytkään.

Myös kuvien perusteella voi tutkia lapsuuden onnellisuuden tai onnettomuuden esityksiä. Suurin osa Helsingin kaupunginmuseon kuvista kertoo onnellisista syntymäpäivistä, mutta poikkeuksen tekee vuonna 1946 otettu pojan kakunleikkuukuva, jossa nuori poika on leikkaamassa korkeaa syntymäpäiväkakkua. Juhlapöydällä kakun vierellä näkyy kehyksissä kuolleen isän kuva.¹³⁴ Koska kyseessä on näin pian sotien päättymisen jälkeen otettu valokuva, on mahdollista, että isä on kaatunut sodassa. Joka tapauksessa isän valokuva on valittu ikuistettavaksi lapsen syntymäpäiväkuvaan. Nähdäkseni tällä tavalla isä on otettu mukaan tärkeään juhlaan, vaikka hän ei enää fyysisesti ole perheen luona.

Syntymäpäiväkakku ei aina tarkoita juhlaa ja juhlia voi myös ilman kakkua. Vuonna 1941 syntynyt vastaaja kertoo syntymäpäivistään seuraavasti:

Lapsuudessani ei juhlittu; syntymäpäivänä sain pienen kermalla kuorrutetun kakun. Lapsia oli neljä ja äidillä oli kai meissä riittävästi työtä ja tuskaa muutenkin, ei siihen elämään kuulunut syntymäpäivän vietto.¹³⁵

¹²⁸ Lapsuuden kokemuksen henkilökohtaisuudesta ja moniulotteisuudesta on kirjoittanut esim. Jouhki 2022, 111.

¹²⁹ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaajat 3 ja 21.

¹³⁰ Jouhki 2022, 116.

¹³¹ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 3.

¹³² Ristaniemi 2022, 219–220.

¹³³ Ristaniemi 2022, 225.

¹³⁴ HKM, *Pojan syntymäpäiväjuhlat, päiväsankari leikkaa kakkua*, ID 2368852, ~1946.

¹³⁵ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 2.

Syntymäpäiväkakkukuva ei siis välttämättä tarkoita, että siinä esiintyvällä henkilöllä olisi kokemus, että hänen syntymäpäiviensä olisi juhlittu. Kokemus on sidottu henkilöön itseensä. Jopa samoja hetkiä yhdessä eläneellä perheellä on jokaisella oma yksilöllinen kokemuksensa tapahtumista.¹³⁶ Vanhemmat saattavat kokea, että he ovat hankkineet kakun ja siten muistaneet lastaan, ja toisaalta lapsen kokemus juhlimattomuudesta voi samaan aikaan olla yhtä tosi.¹³⁷

Omien syntymäpäivien juhlimattomuus näyttäytyy muistitietovastauksissa asiana, jonka vastaajat haluavat erityisesti nostaa esiin.¹³⁸ Esimerkiksi vuonna 1989 syntynyt vastaaja kertoo, ettei hänellä ole hauskoja muistoja syntymäpäivistä. Ylipäätään koko syntymäpäivien vietto ei olisi hänelle tärkeä asia, ellei hän olisi seurannut miten suuresti toiset omia syntymäpäiviään juhlivat ja miten laajasti heidän tärkeää päiväänsä muistettiin. Erityisesti serkkujen syntymäpäiväjuhliin osallistuminen samalla, kun omia ei juhlittu on ollut kipeää lapselle.¹³⁹

Muistitiedon mukaan lapselle on ollut vaikeaa ymmärtää, miksi ikätoveri, jonka kanssa jakaa samat isovanhemmat ”ansaitsee” syntymäpäiväjuhlat mutta itselle sellaisia ei järjestetä.¹⁴⁰

Serkut kasvavat eri perheissä, joissa saattaa olla erilaisia mahdollisuuksia syntymäpäivien juhlintaan. He ovat nähdäkseni silti niin samankaltaisessa asemassa suvussa, että tässä on lapselle helppo vertailun kohta. Esimerkiksi Jouhki kirjoittaa, että lapsuusmuistoja tulisikin kohdella tulkintoina tapahtumista.¹⁴¹ Aikuisen on helppo nähdä eri perheiden erilaiset mahdollisuudet, mutta lapselle tämä serkusten välinen ero ei vaikuta olleen selvä.

4.3 Huolenpito ja rakkaus yhteisön sisällä

Vanhemmat näyttävät rakentavan lapsilleen tietoisesti lapsuutta, jossa heitä juhlitaan. Tällä tavoin vanhemmat myös opettavat lapsilleen heidän olevan muistamisen arvoisia, ja rakentavat uutta juhlamisen kulttuuria myös sellaisiin perheisiin, joissa lasten syntymäpäiviä ei ole ennen juhlittu.¹⁴² Koska tällaiset kertomukset ovat erityisen tyypillisiä 1930–1940-luvuilla syntyneille vastaajille voivat heidän omat kokemuksensa sotavuosien ja jälleenrakennusajan

¹³⁶ Helena Ristaniemen mukaan muistot menneisyyden kokemuksista myös muovautuvat. Vastaajat ovat voineet tulkita tapahtumia nyt aikuisena toisin kuin miten he lapsena niitä tulkitsivat. Ristaniemi 2022, 242.

¹³⁷ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaajat 1 ja 2.

¹³⁸ SKS:n kyselylomakkeella pyydettiin kertomaan, mikäli vastaaja ei vietä syntymäpäiviään (liite 1).

¹³⁹ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 21.

¹⁴⁰ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 21.

¹⁴¹ Jouhki 2022, 131.

¹⁴² Lapsuudessa muodostuvasta historiatietoisuudesta oman perheen sisällä on kirjoittanut esim. Ristaniemi 2022, 241.

niukasta ruoasta vaikuttaa siihen miten tärkeänä he kokevat syntymäpäiväkakun antamisen lapsilleen.¹⁴³ Omien lasten syntymäpäivien vietosta kertoo esimerkiksi vuonna 1941 syntynyt vastaaja:

Kun lapsemme olivat pieniä, pidimme heille kaverisynttärit peräkkäin samana päivänä. He olivat syntyneet yhden päivän erolla viiden vuoden välein. Juhlissa tarjoihtiin pop cornia, keksiä, pullaa ja mehua. Omatekoinen täytekakku kynttilöineen kuului myös asiaan.¹⁴⁴

Oman lapsuuden muistelun lisäksi syntymäpäivämuistoissa nousee esiin edellisen lainauksen kaltaiset omien lasten syntymäpäivien muistelut. Vastaajat ovat halunneet kertoa lapsilleen järjestämistään syntymäpäiväjuhlista, vaikka he mainitsevat myös lastensa olevan jo aikuisia ja perheellisiä.¹⁴⁵ Myös 1938 syntynyt vastaaja kertoo miten heillä on aina ollut tapana juhlia kaikkien lasten syntymäpäiviä jollakin tavalla.¹⁴⁶

Iäkkäämmät ja erityisesti maaseudulla lapsuutensa viettäneet kyselyvastaajat kertovat toistuvasti, ettei heidän syntymäpäiväänsä ole juhlittu.¹⁴⁷ Tämän voisi tulkita tarkoittavan, etteivät he koe vanhempiansa pitäneet heitä juhlimisen arvoisina. Vastaajat kuitenkin suhtautuvat yleisesti empaattisesti vanhempiinsa ja näiden valintoihin. Esimerkiksi vuonna 1945 syntynyt vastaaja kertoo miten hänen lapsuudenkodissaan oli kuusi lasta. Hänen mukaansa ”*vanhemmilla oli niin paljon muuta tekemistä ja muistamista syrjäkylän maalaistalossa, ettei siinä enää perheenjäsenten syntymisiä keretty edes huomioda, saati juhlia*”.¹⁴⁸ Vastauksessaan nyt jo aikuiseksi varttunut vastaaja pystyy ymmärtämään menneisyyden elämäntilannetta ja vanhempiansa tekemiä valintoja, eikä ainakaan hänen osaltaan syntymäpäivämuistoihin vaikuta liittyvän katkeruutta. Hänen kokemuksensa lapsena on silti saattanut olla toinen.

¹⁴³ Sotavuosien aikaisesta kakkujen kaipuusta on kirjoittanut esimerkiksi Kylli 2021, 319.

¹⁴⁴ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 1.

¹⁴⁵ Vanhemmalleen lapsi säilyy lapsena, vaikka tämä olisi ikänsä puolesta keski-ikäinen. Kyselyvastauksia käsitellessäni olen rajannut vanhempien kertomukset siihen aikaan, kun heidän lapsensa ovat olleet johdannossa määrittelemäni alle 13-vuoden ikäisiä.

¹⁴⁶ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 9.

¹⁴⁷ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 26; Kaupunkilaisuuteen syntymäpäivien vietto yhdistetään huomattavasti varhaisemmin ja tavallisemmin. Kaivola 1998, 51–52; Kaivola 1998, 57.

¹⁴⁸ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 13.

Siirryttäessä 1970-luvulle valokuvauksen tyyliässä on nähtävissä muutos. Esimerkiksi kuvassa 6 on nähtävissä entistä tilannekuvamaisempi otos, jossa henkilöiden välinen vuorovaikutus on nähtävillä. Nyt ei myöskään kuvata ainoastaan lapsia, vaan myös syntymäpäiväsankarin äiti on päässyt kuvaan.¹⁴⁹ Äidin rooli on tarjoilla kakku pöydän ääreen kerääntyneelle juhla-

Kuva 6. Mustavalkokuva lapsista kerääntyneenä pöydän ääreen, nainen ojentaa syntymäpäiväkakkua pöytään. HKM: Lastenkutsut, lapsia viettämässä syntymäpäiviä, ID 2306865, kuvaaja tuntematon 1973.

dän ääreen kerääntyneelle juhla-

Ettenkin englanninkielisissä maissa syntymäpäiväkakkun pöytään saapumisen yhteydessä on tapana laulaa päivänsankarille yhdessä onnitellaulu.¹⁵⁰ Tähän kuvaan syntymäpäivälaulua ei ole vieraiden ilmeistä päätellen tallentunut, mutta käytännöt laulun suhteen vaihtelevat perheittäin.¹⁵¹ Valokuvaus oli 1970-luvulle tultaessa käynyt entistä edullisemmaksi, joten samasta juhlasta oli mahdollista ottaa enemmän kuvia, myös tämä on saattanut vaikuttaa tilannekuvamaisemman otoksen syntyyn.

Vaikka kyselyvastauksissa puhutaan paljon erityisesti äitien roolista syntymäpäivän järjestäjinä, ei lasten kasvuyhteisö rajoitu ainoastaan vanhempien ja lasten väliseen perheeseen. Esimerkiksi vuonna 1989 syntynyt kummitäti kertoo järjestäneensä useita lasten syntymäpäiväjuhliä, vaikkei hänellä ole omia lapsia. Kummilasten ja heidän sisarustensa juhliin kakkujen leipomista, yleisesti juhlien järjestämistä ja juhlissa osallisena oloa hän kuvaa ihanina muistoina. Hän kertoo myös, miten lastenkutsujen järjestäminen on ihanuudestaan huolimatta aina iso ponnistus.¹⁵² On ollut merkityksellistä päästä auttamaan omaa ystävää ”lapsen erityisen päivän järjestämisessä”.¹⁵³ Vastaja ei kerro onko häntä pyydetty esimerkiksi resurssikysymyksen vuoksi juhla-

¹⁴⁹ HKM: *Lastenkutsut, lapsia viettämässä syntymäpäiviä*, ID 2306865, 1973. Kuvan luettelointitiedoissa on mainittu kuvassa esiintyvän naisen olevan syntymäpäiviään viettävän lapsen äiti.

¹⁵⁰ Rusinek 2012, 313.

¹⁵¹ HKM: *Lastenkutsut, lapsia viettämässä syntymäpäiviä*, ID 2306865, 1973

¹⁵² SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 14; Kaivola kuvaa lastenkutsujen olevan suuritöisiä ja vaativan vanhemmilta ponnisteluja Kaivola 1998, 55.

¹⁵³ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 14.

huolenpitoa, ja apua itselle tärkeän lapsen juhlien toteutumisen eteen.¹⁵⁴ Molemmat ovat rakkaudentäyteisiä tekoja itselle tärkeiden ihmisten hyväksi. Lapsen elinpiiriin kuuluneet aikuiset ovat tehneet yhdessä lapsen syntymäpäiväjuhlien järjestämisen mahdolliseksi.

Syntymäpäivien järjestäminen näyttäytyy myös tapana pitää yhteyttä suvun kesken. Esimerkiksi vuonna 1946 syntynyt isotäti kertoo juhlineensa viime aikoina eniten veljensä lastenlasten syntymäpäiväjuhlia. Näissä päiväkahvien muodossa juhlituissa syntymäpäiväjuhlissa on vastaajan mukaan ollut mukavaa tavata sukua eri sukupolvista.¹⁵⁵ Myös vuonna 2006 syntynyt vastaaja kertoo oman setänsä kyselleen hänen syntymäpäiväjuhliensa perään vielä teiniikäisenä, sillä lasten syntymäpäiväjuhlat ovat hyvä syy päästä tapaamaan sukua.¹⁵⁶ Yhteisen juhlapöydän ääreen kerääntyminen on tapa luoda ja vahvistaa yhteenkuuluvuutta yhteisössä.¹⁵⁷ Juuri lasten syntymäpäivien juhliminen vaikuttaa olleen hyvä keino saada sukua kerääntymään yhteen, sillä monet iäkkäämmän vastaajat kertovat, etteivät he itse nauti huomion keskipisteenä olemisesta. Lapselle häneen kohdistuva huomio on usein ollut ainakin muistojen mukaan iloinen asia.

¹⁵⁴ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 14.

¹⁵⁵ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 15.

¹⁵⁶ SKS: *Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024*, vastaaja 24.

¹⁵⁷ Saarinen 2011, 193; Erityisesti kakun roolia juhlissa korostavat Rusinek 2012, 308 ja Albon 2015, 90.

Lopuksi

Syntymäpäiväkakusta on muodostunut 1900-luvun loppupuolella kiinteä osa lasten syntymäpäivien viettoa. Kakkuun liitetään paljon merkityksiä, ja omien juhlien kakuttomuus on monelle kipeä muisto. Kakku yksinään ei silti määritä sitä, kokeeko syntymäpäiväsankari syntymäpäiviään juhlitun. Analyysini osoittaa, että kakkua voi olla ilman juhlia, ja juhlia voi ilman kakkua. Suomalaisten lasten syntymäpäiväkakkujen historia ei myöskään ole suoraviivainen kehityskertomus kakuttomasta ajasta kohti nykyistä kakkupaljoutta. Perheiden mahdollisuuksiin leipoa ja hankkia kakkuja, sekä kuvata syntymäpäiviä, ovat vaikuttaneet perheen sisäisten mahdollisuuksien ja valintojen lisäksi monet muut laajemmat yhteiskunnalliset seikat. Esimerkiksi taloudellisesti vaikeat ajat, sotavuodet, jälleenrakennusaika, kulutusyhteiskunnan rakentuminen ja elintarvikevalikoiman monipuolistuminen ovat olleet vaikuttamassa myös syntymäpäiväkakkuihin. Lasten syntymäpäiväkakku on pieni viipale suomalaisen kulutuksen historiaa.

Keskeisenä lasten syntymäpäivien vietossa näyttäytyy lahjojen ja kakun sijaan yhteisöllisyys. Syntymäpäiväjuhlan viettäminen yhdessä oman ydinperheen, laajemman sukuyhteisön, tuttavien ja ikätovereiden kanssa nousee esiin kyselyvastauksissa kaikkein merkittävimpänä. Ne vastaajat, jotka kokevat syntymäpäiviään juhlitun yhdessä muiden kanssa eivät usein ole harmissaan siitä, ettei heidän juhlissaan ollut kakkua. Sitä vastoin vastaajat, jotka ovat saaneet kakun, mutta eivät juhlia kokevat, ettei heidän syntymäpäiviään ole muistettu. Tämän jaon takia syntymäpäiväkakkukuvien käyttö yksinään lähteenä lasten syntymäpäiväkakkuja ja niiden merkityksiä tarkasteltaessa olisi johtanut väärin tutkimustuloksiin. Muistitiedon kanssa ristiin lukemalla paljastuu, miten moni kuva voi olla päältä kaunis, mutta pintaa syvemmälle voi kätkeytyä esimerkiksi aikuisten vallankäyttöä. Tästä esimerkkinä toimii syntymäpäivävalokuvien käyttö todistusaineistona kumoamaan lapsen omia kokemuksia juhlimattomuudesta. Lasten syntymäpäiviä ovat kuvanneet aikuiset, ja myöhemmin aikuiset käyttävät näitä juhlista otettuja valokuvia todistusaineistona lapsen kokemuksia vastaan.

Lapsuuden kokemuksilla on merkitystä ihmisen rakentaessa kuvaa itsestään. Syntymäpäiviään viettäneet henkilöt kuvaavat lapsuuttaan pääsääntöisesti onnellisena aikana, josta he ammentavat voimaa myös nykyhetkeensä. Samoin onnettomaksi koettu lapsuus määrittää ihmisen käsitystä itsestään vielä vuosikymmenten ajan sen jälkeen. Onnettomaksi koetun oman lapsuuden voi nähdä vaikuttavan myös motivaattorina lähteä rakentamaan aikanaan itse vanhempana omassa perheessään erilaista juhlakulttuuria. Tällöin omien lasten syntymäpäivien

juhlinta on saattanut muodostua erityisen tärkeäksi. Nämä omassa lapsuudessaan juhlimattomuudesta kärsineet henkilöt tarjoavat lapsilleen tietoisesti ”onnellista lapsuutta” juhlittujen syntymäpäivien kautta. Kakku on omalla tavallaan onnellisten ja juhlittujen syntymäpäivien materiaallinen ilmentymä, jonka lasten syntymäpäivävalokuvat ikuistavat myöhempää muistelu varten.

Tähän tutkielmaan rajasin lapsuuden koskemaan lapsia 13 ikävuoteen saakka. Jatkotutkimusta olisi mielenkiintoista tehdä vapaana lapsuuden ajallisesta rajaamisesta. Erityisesti vanhemman ja lapsen läpi elämän jatkuva suhde, jossa lapsi säilyy vanhempiensa lapsena, olisi mielenkiintoinen syntymäpäivien ja kakkujen merkityksen tarkastelun kannalta. Kyselyaineistossa nousee esiin, miten monissa perheessä juhlitaan yhdessä varsin vakiintuneilla tavoilla vielä pitkään sen jälkeen, kun lapset ovat ikänsä puolesta aikuisia.

Myös syntymäpäiväkakun toistumista perheessä esimerkiksi makumaailmaltaan samanlaisena vuodesta toiseen olisi mielenkiintoista tutkia lisää. Tässä vaikuttaa olevan esimerkiksi joulu-ruoista tuttua vuosittaista jatkuvuutta. Vuosittain toistuva syntymäpäivä on mahdollisuus juhlistaa yhä vanhemmaksi kasvavaa lasta. Samalla syntymäpäivä on muistutus kaiken ohikiitävyydestä, kun kynttilöiden määrä kakun päällä kasvaa vuosi vuodelta yhtä matkaa lapsen kanssa. Lapsuuteen mahtuu rajallinen määrä syntymäpäiviä, joten vanhemmat ovat usein halunneet juhlia niistä jokaista kunnolla. Huolella järjestettyjen lapsen syntymäpäivien juhlapöydän keskiöön on kuulunut – ainakin kuvaushetken ajan – rakkaudella valmistettu syntymäpäiväkakku.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Tutkielman kuvat 1–6. Helsingin kaupunginmuseon valokuva-arkisto (HKM):

Pojan syntymäpäiväjuhlat, päiväsankari leikkaa kakkua, ID 2368852, tiedoston nimi:

km0000ln/km0000lnu8.tif, kuvaaja: Kannisto, Väinö Aleksis ~1946.

<https://hkm.finna.fi/Record/hkm.4D3ECBD7-BCD1-418C-B874-FCA2E99E2493?sid=5242562806> [haettu 9.2.2026]

Lastenkutsut, ID 2274617, tiedoston nimi: km0000lg/km0000lg5x.tif, kuvaaja: Kannisto,

Väinö Aleksis 1949. <https://hkm.finna.fi/Record/hkm.42F33239-88C8-46EC-A7A7-02961D530DDE/Versions?sid=5242568596> [haettu 9.2.2026]

Lapsi leikkaa syntymäpäiväkakkua, ID 23552228, tiedoston nimi: km003n/km003nob.tif,

Elanto-lehden kuva 1952. <https://hkm.finna.fi/Record/hkm.60C3C80C-166A-4AC2-AB65-DD0A42D872BE?sid=5242562806> [haettu 9.2.2026]

Tyttö puhalttaa kynttilät sammuksiin ilmeisesti syntymäpäiväkakun virkaa tekevästä jäätelöpalasta, ID 2298094, tiedoston nimi: km0000p3/km0000p31f.tif, kuvaaja: Jernvall, Juha 1960-luku.

<https://hkm.finna.fi/Record/hkm.F159F490-6BE5-4396-B2E8-3A3870432FDE?sid=5242566007> [haettu 9.2.2026]

Pikkupoika maistelee syntymäpäiväkakkua, ID 2301329, tiedoston nimi:

km0000nk/km0000nkc6.tif, kuvaaja: Jernvall, Juha 1964.

<https://hkm.finna.fi/Record/hkm.9A47CD92-61EF-4BD3-8B1E-467AD88C231F?sid=5242562806&imgid=1> [haettu 9.2.2026]

Lastenkutsut, lapsia viettämässä syntymäpäiviä, ID 2306865, tiedoston nimi:

km0000pt/km0000ptm5.tif, 1973. <https://hkm.finna.fi/Record/hkm.B4618714-3439-4C2E-B420-50426C68A317?sid=5242562806&imgid=1> [haettu 9.2.2026]

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS): Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024.

FSD3973. Dataversio 1.0 (2025-06-26). Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. DOI:

<https://doi.org/10.60686/t-fsd3973>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3973>

Tutkimuskirjallisuus

- Albon, Deborah: Nutritionally ‘empty’ but full of meanings: The socio-cultural significance of birthday cakes in four early childhood settings. *Journal of Early Childhood Research* 2015, Vol 13, Issue 1, Sage, 2015. 79–92. DOI: 10.1177/1476718X14538599 <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1476718x14538599> [haettu 2.2.2026]
- Charsley, Simon R.: *Wedding Cakes and Cultural History*. Routledge, London 1992.
- Humble, Nicola: *Cake: A Global History*. The Edible Series. London, Reaktion Books 2010.
- Jalovaara, Ville: *On suurempi koti. Martat 120 vuotta*. Otava, Helsinki 2019.
- Jouhki, Essi: Lapsuuden rajoilla. Lapsuusmuistot omaelämäkerrallisessa kirjoittamisessa. *Matkaopas lapsuuden historian tutkimukseen Monitieteisiä näkökulmia ja menetelmiä*. Toim. Kaisa Vehkalahti, Essi Jouhki, Sanna Lipkin, Johanna Sitoniemi-San ja Tiina Kuokkanen. SKS, Helsinki 2022. 111–136.
- Kaivola, Terttu (toim.): *Lasten juhlat. Rotinoista rippikouluun*. SKS, Helsinki 1998.
- Kivimäki, Ville: *Työtä leivän eteen. Leipomo Salonen sata vuotta*. Newprint Oy, Raisio 2005.
- Koskimies, Silja: *Hyvin pakattu - puoliksi myyty*. Turun museokeskus, Turku 2007.
- Kylli, Ritva: *Suomen ruokahistoria. Suolalihasta sushiin. 2. painos*. Gaudeamus, Helsinki 2021.
- Late, Elina, Hille Ruotsalainen ja Sanna Kumpulainen: Image searching in an open photograph archive: search tactics and faced barriers in historical research. *International Journal on Digital Libraries*. 2024. 715–728. <https://doi.org/10.1007/s00799-023-00390-1> [haettu 12.3.2026]
- Lönngvist, Bo: *Leivos. Tutkielma ylellisyyden muotokielestä*. Alkuteos: Bakelser. En studie i lyxens kulturella formspråk. Kääntäjä: Kaisa Haatainen. Schildts, Helsinki 1997.
- Malinen, Antti: Maalaiskylä oppimisen ympäristönä ja kohteena. Uusmaterialismi näkökulmana lasten oppimisen elettyyn historiaan. *Matkaopas lapsuuden historian tutkimukseen Monitieteisiä näkökulmia ja menetelmiä*. Toim. Kaisa Vehkalahti, Essi Jouhki,

- Sanna Lipkin, Johanna Sitoniemi-San ja Tiina Kuokkanen. SKS, Helsinki 2022. 191–218.
- Penell, Sara: Mundane materiality, or, should small things still be forgotten? Material culture, micro-histories and the problem of scale. *History and Material Culture. A student's guide to approaching alternative sources*. Ed. Karen Harvey. Routledge guides to using historical sources. Routledge, London & New York 2009. 173–191.
- Ristaniemi, Helena: Visuaaliset menetelmät historiatietoisuuden tutkimuksen välineinä. *Matkaopas lapsuuden historian tutkimukseen Monitieteisiä näkökulmia ja menetelmiä*. Toim. Kaisa Vehkalahti, Essi Jouhki, Sanna Lipkin, Johanna Sitoniemi-San ja Tiina Kuokkanen. SKS, Helsinki 2022. 219–247.
- Roivainen, Päivi: *Puettu lapsuus. Löytöretkiä lastenvaatteiden saarille*. Kansatieteellinen Arkkisto 56, Suomen muinaismuistoyhdistys, Helsinki 2016.
- Rusinek, Marietta: Cake: The Centrepiece of Celebrations. *Celebration, Proceedings of the Oxford Symposium on Food and Cookery 2011*. Ed. Mark McWilliams. Prospect Books, Great Britain 2012. 308–315.
- Saarinen, Tuija: *Pannu kuumana. Suomalaisia kahvihetkiä*. SKS, Helsinki 2011.
- Saaritsa, Sakari: Miten Suomi lakkasi olemasta kehitysmaa? Taloudellinen ja inhimillinen kehitys 1800- ja 1900-luvuilla. *Nälkämaasta hyvinvointivaltioksi. Suomi kehityksen kiinniottajana*. Toim. Juhani Koponen & Sakari Saaritsa. Gaudeamus, Helsinki 2019. 33–50.
- Salonen, Anna: SKS:n aktiivivastaaajien kirjoitusmotivaatioiden jäljillä. *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Toim. Ulla Savolainen ja Riikka Taavetti. SKS, Helsinki 2022. 115–134.
- Sarantola-Weiss, Minna: Collection Policy – Experiences and challenges. *Museum Studies. Bridging Theory and Practice*. Ed. Nina Robbins, Suzie Thomas, Minna Tuominen & Anna Wessman. ICOFOM, University of Jyväskylä 2021. 185–207.
- Seppänen, Janne: *Visuaalinen kulttuuri - Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Vastapaino, Tampere 2005.

Vahtikari, Tanja, Tiina Männistö-Funk & Silja Laine: Valokuvan käytön ja tulkinnan menetelmät historiantutkimuksessa. *Avaimia menneisyyteen. Opas historiantutkimuksen menetelmiin*. Toim. Mirkka Danielsbacka, Matti O. Hannikainen & Tuomas Tepora. Gaudeamus, Helsinki 2022. 229–249.

Vehkalahti, Kaisa, Essi Jouhki, Sanna Lipkin, Johanna Sitoniemi-San & Tiina Kuokkanen: Monitieteinen lapsuuden historia. *Matkaopas lapsuuden historian tutkimukseen Monitieteisiä näkökulmia ja menetelmiä*. Toim. Kaisa Vehkalahti, Essi Jouhki, Sanna Lipkin, Johanna Sitoniemi-San ja Tiina Kuokkanen. SKS, Helsinki 2022. 8–32.

Vuolanto, Ville: Toimijuus ja kokemus lapsuuden historiassa. *Matkaopas lapsuuden historian tutkimukseen Monitieteisiä näkökulmia ja menetelmiä*. Toim. Kaisa Vehkalahti, Essi Jouhki, Sanna Lipkin, Johanna Sitoniemi-San ja Tiina Kuokkanen. SKS, Helsinki 2022. 291–314.

Liitteet

Liite 1. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS): Muistoja syntymäpäivien viettämisestä 2023–2024, Keruuesite.

<https://www.finlit.fi/arkisto/vastaa-muistitietokeruusiin/paljon-onnea-vaan/> [haettu 9.2.2025]

www.finlit.fi/syntymapaivat

Paljon onnea vaan!

Kuva: SKS/KKA

Muistitietokeruu syntymäpäivien viettämisestä 21.9.2023–31.5.2024

Syntymäpäivä toistuu meistä jokaisella kerran vuodessa lukuun ottamatta karkauspäivänä syntyneitä. Eri kulttuureissa ja perheissä syntymäpäivän viettoon liittyy erilaisia tapoja. Syntymäpäiviä juhlistetaan esimerkiksi antamalla päivänsankarille lahjoja, syömällä kakkua ja kutsumalla vieraita kylään.

Nyt toivomme kirjoituksia kaikenikäisiltä syntymäpäivien viettämisestä. Kerro meille, miten sinä vietät syntymäpäiviäsi! Otamme mielellämme vastaan myös valokuvia.

Voit käyttää apunasi seuraavia kysymyksiä:

- Kuvaile viimeistä syntymäpäivääsi. Voit kertoa päivän kulusta aamusta iltaan.
- Miten pyöreitä vuosia on juhlistettu perheessäsi ja lähipiirissäsi?
- Onko syntymäpäiväsi huomioitu sosiaalisessa mediassa, sanomalehdessä, työpaikalla tai muualla kodin ulkopuolella? Miten? Miltä se tuntui?
- Kerro syntymäpäivistä – omista tai jonkun muun –, jotka ovat jääneet erityisesti mieleesi. Mikä teki tilaisuudesta ikimuistoisen?
- Kuinka olet viettänyt syntymäpäiviäsi elämäsi varrella? Miten juhliminen on muuttunut esimerkiksi koristelujen, pukeutumisen, tarjoilun, vieraiden, lahjojen tai ohjelman osalta?
- Syntymäpäivien viettäminen voi olla hauskaa, mutta se voidaan kokea myös velvollisuutena. Miltä syntymäpäivien viettäminen ja juhlan keskipesteenä oleminen tuntuu?
- Millaisista syntymäpäivistä pidät eniten? Miten suhtautumisesi syntymäpäivien viettämiseen on iän myötä muuttunut?
- Jos et vietä syntymäpäiviä, kerro miksi.

Keruun järjestää Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Muistoja syntymäpäivien viettämisestä kerätään samaan aikaan myös Norjassa, Ruotsissa ja Latviassa.

Vastaukset arkistoidaan SKS:n arkistoon ja Tietoarkistoon. Tiedotamme keruun tuloksista syksyllä 2024 ja arvomme kaikkien vastaajien kesken kirjapalkintoja.

Vastausohjeet

Tekstien pituutta ei ole rajoitettu. Otamme vastaan myös valokuvia, äänitteitä, aikaisempia muistelutekstejä ja haastatteluja. Lähetä vain sellaista aineistoa, jonka lähettämiseen sinulla on oikeus tai lupa.

Jos lähetät vastauksen postitse tai liitetiedostona, kirjoita vastaukseesi nimesi tai nimimerkiksi, yhteystiedot, syntymäaika ja ammatti. Yhteystiedot pyydämme kirjoittamaan eri sivulle kuin varsinaisen vastauksen.

Kirjoita vastaukseesi suostumuksesi siihen, että lähettämäsi aineisto arkistoidaan nimellä tai nimimerkillä SKS:n arkistoon arkistoon ja, että aineiston saa luovuttaa Tietoarkistoon käsiteltäväksi ja luovutettavaksi tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun. Tutustu SKS:n arkiston keruuhjeisiin

www.finlit.fi/luovutus_ja_keruuohjeet

Lähetä kirjoituksesi 31.5.2024 mennessä

- verkkolomakkeella osoitteessa www.finlit.fi/syntymapaivat tai
- postitse osoitteeseen Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto, PL 259, 00171 Helsinki. Merkitse kuoreen tunnus "Syntymäpäivät".

Lisätietoja:
SKS:n arkisto, puh. 0201 131 240, keruu@finlit.fi

SKS